

G-61-72

83 = 29

S. J. a

32 con.

Ad Jo. Fr. Hom. de Caluſtanea Ar.

Ruperti Abbatis Monasterii²³
Tuiensis e Regione Agri-
pinae Commentario-
rum in Apocalypsim
Joannis libri 12.

Cum indice copiosissimo.

Tomus A.

Coloniae Ann. 1540.

Del M. Bagno

INDEX IN APOCALY. IOHANNIS.

A Bsinthij natura ac virtus, & quid per ipsum intelligatur. 78
 Abyssus & terra, hoies reprobj. 178
 Acceptio personarum in vocacione ad finem non est. 175
 Acclamatio populi ad Herodem. 125
 Accusator fratrum. 116
 Actio qualis cōtra ecclesiasticos peccātes. 21
 Adiutorium angelorum. 114
 Adoratores bestiar. 125
 Aetates hominum quatuor. 187
 Aegyptij de stirpe Cham 77
 Idem quoq; impenitentes. 78
 Afflictio quorundam spontanea. 135
 Afflictiones filioꝝ Israel tempore iudicij. 80
 Africani regnū nōnulli pro tertio ponunt. 85
 Agnus typicus in figuram Christi occisus. 54
 Agnus stans supra montem Sion. 133
 Agnus verus in lege præfiguratus. Ibi.
 Ala sex, opera misericordiar. sunt. 46
 Alleluia quid. 168
 Allegoria de septem mulieribus. 3
 Alligati in flumine, qui sint. 85
 Alpha & ω quis sit. 10
 Altitudo satanae est apparens. 31
 Altare ecclesiar. Christus est. 97
 Ambitio ecclesiasticorum. 100
 Amen, quare geminatur à Iohanne. 9
 Amen dicere, quid sit. 57
 Anathema à nemine contempnendum. 124
 Angelus iuxta aram templi, fuit Michael. 74
 Angelus apparuit Iohanni in figura Christi. 7
 Angeli portar. Hierlm, doctores ecclesiar. 187
 Angelus magni concilij, est Christus. 67
 Angelorum congratulatio. 71
 Angeli septem prædicatores. 145
 Angeli quomodo pugnent. 115
 Angelus primus, in facie leonis. 137
 Angelus secundus, in facie vituli. 138
 Angeli quatuor, regna quatuor, &c. 85
 Angelus ad Iohannem. 169
 Angelus quare noluit adorari à Iohāne. Ibi.
 Angelus quomodo dicitur mediator. 76
 Angelo Ephesi quis loquatur. 20
 Angelorum qualis sit erga nos affectus. 73
 Angeli collaudāt agnū propter tres causas. 55
 Angelus magnus & mediator Christus. 75
 Angelus abyssi, Christo contrarius. 84
 Angelus tertius, in facie hominis. 138
 Angelus quartus, in facie aquilar. 139
 Anguli terræ quatuor, sunt quatuor regna. 67
 Anima viuens quomodo moritur. 147
 Animæ centum viginti. 59
 Animæ cur clamant sub altare. Ibidem
 Animæ interfectorum martyrum vindictā clamant. 62

Animalia quatuor, sunt quatuor euāgelistæ. 45
 Animalium quatuor nō est ordo vnus. 44
 Anima introducta in cellam vinariam. 19
 Antiochus Epiphanes. 122
 Antichristus cur bestia dicitur. 121
 Antichristi conceptio. Ibidem
 Antichristus faciet bellum. 102
 Antichristus vt homo est, &c. 159
 Antichristus inducet magnā tribulationē. 110
 Antichristus per omnia contrarius in operibus Christo. 126
 Antichristus quid. 123
 Antichristi regnū simile Antiochi regno. Ibi.
 Antiochus maxime impius. 112
 Antichristi signum. 127
 Antichristus coget ad fidem. 130
 Antiquor. expectatio sup aduentū Chri. 50
 Aperire librum, est adimplere. 7. mysteria. 51
 Apostoli recte dicuntur seniores. 42
 Apocalypsis, quare titulus Græcus. 1
 Apostoli dicuntur venti & nubes. 67
 Apostoli grām & pacē à Chri o suscepērūt. 45
 Apostoli etiam prophetæ dicuntur. 95
 Apostoli quando acceperunt librū apertū. 95
 Apostoli summam habuerunt scribendi auctoritatem. 96
 Apostoli & sancti prophetæ sunt velut chor. da in citharis extensa per afflictiones. 154
 Apostoli nouerūt scripturas. mysteria. 92
 Apostoli q̄re scripturas nō explanauerunt. 93
 Apostoli posuerūt nobis fidei fundamentū. 93
 Apostoli duodecim fundamenta. 187
 Apostoli excellentiores prophetis. Ibidem
 Ara templi Christus est, templū ecclesia. 74
 Arca testamenti incarnati Christi. 108
 Arma draconis. 114
 Arma Michael & sociorum eius. Ibi.
 Arioli sunt equorum caudæ. 89
 Arrius pernicax, diaboli satellites. 96
 Arrius male dictus refutatur. 60
 Arrii blasphemia ex odio. 150
 Arrii hæresis. 118
 Arridere opusculis. 19
 Aqua scripturæ, Iudæis fit sanguis. 148
 Aqua in mare gentium descendit. 7
 Aquila volans, scriptura sacra. 80
 Aquila sanguis. 147
 Athalia. 157
 Auaritia Balaam. 26
 Idem gessit typum venalium sacerdotū. Ibidem
 Auaritia ecclesiasticorum. 100
 Aurum ignitum & probatum. 38
 Autoritas libri Apocalypsis. 192
 Augustus Octavianus. 125
Babylonia regnum, cui assimuletur. 88
 Babylon ciuitas diaboli, per mortē Christi cecidit. 138
 Babylon quare bonum faciat. 168
 Babylon ironice virgo dicitur. 165
 Babylon cecidit per passionem Christi. 164
 Balaam in libro Iob dicitur Eliu. 25

19020

Baptismus est mare vitreum. 142
 Barabbas bestia character. 176
 Beatis omnia gratis donata. 185
 Beati ter dicunt alleluia, aut sapius. 168
 Beati cantant iudicium & misericordiam. Ibi.
 Beatorum carmen. 169
 Bellum draconis. 120
 Bestia adulatores. 125
 Bestia aliud significat, aliud nomen eius. 131
 Bestia duae de mari simul ascendunt. 128
 Bestia Antichristus. 102
 Bestia de abyssu descendens. 103
 Bestia cur decem habet diademata. 122
 Boni prius accipiunt mercedem, deinde impij exterminantur. 107
 Bestia, multitudo populorum. 155
 Blasphemia impioꝝ contra verbum dei. 153
 Blasphemia in deum, est rebellio contra praelatos. 149
 Blasphemia grauis, defendere peccatū. Ibi.
 Blasphemia nomina. 122
Calamus similis virga. 96
 Calculus candidus in resurrectione iustoz. 27
 Calix duplex. 153.
 Candelabra duo. 100
 Candelabra septē, sunt vnū candelabrum. 14
 Cantare nouum canticum. 53
 Cantus meretricis damnatur. 167
 Cantus sanctorum non damnatur. Ibi.
 Capilli mulierum, &c. quid designent. 83
 Capilli filij hominis candidi, &c. 15
 Capilli eiusdem verba diuina sunt. Ibi.
 Carmen beatorum. 169
 Carmen caelestis exultationis. 168
 Caro Christi aspersa sanguine. 172
 Centum quatuor milia, quale mysterium significent. 68
 Chananaei tertia pars hominum dicitur. 78
 Chananaei facti sunt abinthium. 79
 Charitas prima, est principale bonum. 21
 Chiographum in cruce deletum. 116
 Christianos oportet esse oculos plenos. 46
 Christus quare cum nubibus veniet. 8
 Christus est testis fidelis. 5
 Christus liber à iudicio mundi. 6
 Christus lauit nos à peccatis nostris. Ibi.
 Christus dilexit nos prior. Ibi.
 Christus lauit eos qui non erant. Ibi.
 Christus fecit nos regnum & sacerdotes. Ibi.
 Christiani nihil proprium possidentes. 113
 Christiani omnes q̄modo sunt sacerdotes. 7
 Christus deus omnipotens. 10
 Christus lucerna & lumen. 14
 Christus, qualis fuerit in medio septem candelabrorum. Ibi.
 Christus post ascensionem suam visus. 17
 Christus quomodo angelus dicatur. Ibi.
 Christus quō sit primus & nouissimus. 18
 Christus est lignum vite. 22
 Christi passio, nostra est consolatio. 23
 Chrs, quō dicitur sciens nostras miseras, Ibi.

Christus est stella matutina. 32
 Christi generatio spiritalis. 36
 Christi pater David spiritalis. Ibi.
 Christus lanceatus, factus est ostium. 39
 Christi ecclesia, est sedes in caelo. 40
 Christus patri regnum acquisiuit. Ibi.
 Christus oculis plenus ante & retro. Ibi.
 Christi facies quatuor. 48
 Christi mysteria, sunt septē signacula. 50
 Christus radix David secundū diuinitatē. 51
 Christus, agnus & leo est. 52
 Chrs diuitiaz cōtemp̄tor nobis in exēplū. 52
 Christi testes cōtra ludæos sunt triplices. 52
 Christus à paucis adoratus ante passionē. 53
 Christus est dignus aperire librum. Ibi.
 Christo attribuantur multa insignia nomina. 55
 Christum quomodo deus exaltauit. 60
 Christus, Barachias benedictus dñi dicit. 63
 Christus est magni consilij angelus. 67
 Christus est vera in templo ara. 74
 Christus est magnus angelus & mediator. 75
 Chri corpus figuratur p̄ aurei thuribulū. 75
 Christi sicut rugitus leonis. 92
 Chrs est angelus lapidē in mare mittēs. 167
 Christus fidelis & verax. 171
 Christus in singulis virtutibus coronat. 172
 Christus rex regum. 173, & 174
 Christus gladio oris separabit in iudicio agnos ab hœdis. 173
 Chri vestimētū varie accipit i scripturis. 174
 Christus dominus dominantium. Ibi.
 Christus post ascensionem quomodo de caelo descendit. 178
 Christus mons magnus & altus. 186
 Christus est ecclesiae altare. 97
 Christus dat os & sapientiā suis testibus. 98
 Christi bonitas nos praeuonens. 105
 Christus signa vanitatis non fecit. 130
 Christus qualia signa fecit. Ibi.
 Christus neminem cogit ad fidem. Ibi.
 Chri character sine p̄sonaz acceptiōe est. 130
 Christus sicut sol super nubem candidam. 139
 Christus duplicē in capite coronā aureā. 139
 Christus angelus dicitur. 140, & 174, & 177
 Christus lapis mundus & candidus. 145
 Christus antequam nasceretur ex virgine, reges vicit. 160
 Christus angelus de caelo descendens. 163
 Christus lux mundi. Ibi.
 Ciathi, prophetae sunt & legis doctores. 142
 Ciuitas magna diaboli & imperatorum. 103
 Ciuitas diaboli non vnum habet caput. 154
 Ciuitas dei, vnum habet caput. Ibi.
 Ciuitas Christi, ecclesia super Christum fundata. 186
 Clauis mortis & inferni, quis habeat. 18
 Clauis David quare dicatur. 34
 Clauis David, gratia spiritus sancti. Ibi.
 Coelum pro aere. 114
 Coeli recedens, scientiam legis designat. 66
 Coeli, apostoli dicuntur. 67

Coelam apertum, prospectus dei ad nos. 171
 Collyrium humilitas est. 38
 Concupiscentia mundi peribit. 166
 Conditio regnoz temporalium miserabilis. 162
 Confessio fidei Iohannis. 3
 Confessio daemnonum qualis. 57
 Confessores lucidi, aqua & spiritu renati. 43
 Congregatio taurorum in vaccis, populorum sunt haeretici. 96
 Concilium Nicenum. 118
 Consilium vni prodendi populum dei. 160
 Consilium serpentis antiquum. Ibi.
 Constantius Augustus sauit in ecclesiam. 119
 Consideratio antiqua patrum. 150
 Consideratio patrum insufficientis. Ibi.
 Consolatio iustorum. 158
 Consolatio iustorum in tribulatione. 167
 Corpus diaboli, generatio Cain. 110
 Capita draconis septem, quid. 110, & 121.
 Cornua duo Iamnes & Mambres. 128
 Cornua similia agni. Ibi.
 Cornua decem bestia. 111
 Cornua septē & oculi septem, qui sint. 52
 Corruptio fratris euangelica, qualis. 32
 Coronam quomodo aliquis perdit. 35
 Coronas cur mittebat ante thronū. 48, & 49
 Corpus Christi designatur per thuribulum aureum. 76
 Creaturae alique, quō laudat deū & agnū. 56.
 Creatio hominis duplex. 49 (& 57)
 Creaturae aliq̄ quare tacet de morte agni. 56
 Cruciarum mensibus quinque, quid sit, & alia quae ad idem consequuntur. 82
 Crucis signaculum prafiguratum. 133
 Crystallum quid designat. 186
 Cultus daemnonum per Christū cessauit. 179
 Cupiditas meretrix. 155
 Cupiditas regum. Ibi.
 Cyathi sub lege, phylax sub euangelio. 145
 Cithara sanctorum, quae sint. 53
Danielis visio quatuor bestiarum, duplicem habet ordinem. 123
 David est spiritaliter pater Christi. 123
 Deus & irasci nouit, & misereri. 179
 Damnationis duae causae. 168
 Deus an velit bonum. 179
 Desertum, locus contemplationis. 155
 Deus omnia praefecit gesta regnorum. 162
 Deus quomodo Christum exaltauit, & dedit ei nomen. 60
 Dexteram tenentes, deum videbunt. 17
 Deus sustinet malos, & punit eos in exemplū pro electis. 179
 Deo resistere nemo potest. 144
 Daemnonum qualis confessio. 57
 Deus pro qua causa rectissime adoratur. 48
 Diaboli praeparatio triplex. 132
 Diaboli nomina varia. 178
 Diabolus & haeretici, mors sunt & infernus. 61
 Diabolus ligatus. 178
 Diabolus bene sciuit, Iesum esse Messiam. 177

Diabolus gentilium legislator. 117
 Diabolus deo mortuus, viuit peccato. 114
 Diabolus in aduentu Antichristi soluetur. 179
 Diabolus quomodo mortuus est. 147
 Diabolus quos in carcerem missurus. 24
 Dies decem quid designent. Ibi.
 Dies pro annis pontus. 104
 Dignitas dei ad sanctos, sicut sol ad stellas. 49
 Diuitias Christus contempnit. 52
 Dominus exercituum. 172
 Draco magnus & rufus. 110
 Draco quomodo in caelo. 114
 Draco quare septē habet diademata. 122
 Draconis arma. 114
Ecclēsia habet multa scandala. 106
 Ecclēsia cantus, vox magna de caelo. 116
 Ecclēsia sponsus, dicitur dilectus. 7
 Ecclēsia triplex status. 2
 Ecclēsia super montem magnū, qui est Christus, & difcata. 186
 Ecclēsia prior ascendit de Aegypto. 148
 Ecclēsia posterior, de baptismo. Ibi.
 Electi vincunt, non per se, sed per Christū. 161
 Enunciationis quatuor gratiae, meritis & premijs. 135
 Episcopi & sacerdotes, quales esse debent. 35
 Equus pallidus, haereticorum inuidia. 60
 Equus rufus diaboli. 59
 Equus niger falsi fratres. Ibi.
 Euangelistae angeli dicuntur. 137
 Euangelium omnibus gentibus & linguis commune. Ibi.
 Euangelium in publico non erubescet. Ibi.
 Euangelij volatus. Ibi.
 Euangelistarum variae species. 158
 Euangelistae sunt quatuor animalia in medio sedis. 43
 Euangelia quatuor in circuitu sedis. 44
 Euangelica corruptio fratris. 32
 Eucharistiae sacrum est manna absconditū. 27
 Eufrates. 150
 Excusationes terrenorum. 178
 Exempla veterum quomodo sequamur. 156
 Exemplum perseuerantiae de Christo. 24
 Exemplum fortitudinis à Christo. 28
 Excommunicatio per praelatos. 149
 Exitus & pena Iezabel reginae. 29
 Expectatio antiquorum de Christo. 50
 Exprobratio contra ludæos. 174
Facies hominis incarnationē designat. 58
 Facies vituli, est passio Christi. 59
 Facies Christi quatuor. 48
 Facies Christi vt sol lucens. 17
 Fides sine charitate nihil prodest. 21
 Filij Israel tres à mulieribus &c. decepti. Ibi.
 Filij Madian quos designant. 26
 Filius cum patre venturus. 4
 Filij Abrahā, non carne, sed fide. 68
 Filij Sem & Abrahā, quibus comparatur. 79
 Filij haereticoz sunt illorum imitatores. 30
 Flagellum de funiculis, quid sit. 62

Flumina gentes designant 78
Fornicationes Israel in Aegypto. 179
Fornicari est à deo ad creaturas. 154
Fortitudo dei. 144
Fumus quo excæcati sunt Iudæi, gloria trinitatis. 145
Fumus in Apocalypsi, est incensæ effectus. 75
Fumus putei, sapientia huius seculi. 81
Gabriel & Michael præcipue vobis bene volunt. 74
Gabriel præpositus est præliorum. Ibid.
Gaudium æternæ vitæ ineffabile. Ibid.
Gaudiū propter nuptias sponsi & sponsæ. 169
Genealogia Christi per adoptiuos. 44
Generatio Christi spiritalis. 36
Gentes in reprobam sensum datæ propter contemptum. 146
Gentes equi dicuntur, à diabolo agitati. 87
Gentiles mare. 117
Gentes iratæ contra Christum. 107
Gentes designantur p mare & flumina. 77-78
Gladium qui sumit, gladio perit. 127
Gladius magnus, longa persecutio. 59
Gladius oris Christi, iudicium eius. 16
Gloria verbî incarnati. 39
Gratia spûs sancti, nõ est extra ecclesiam. 192
Gratia prima virginitas, & secunda pœnitere. 4
Gratia & pax, quare coniungunt. 34
Hæc sequuntur prælii contra hæreticos. 29
Helias oliua & candelabrum olim. 101
Helias emisit ignem ex ore. Ibidem
Helix potestas 102
Helix amictus. 100
Hæretici sunt congregatiq tanorum in vacuis populorum. 96
Hæretici sunt mors & infernus. 61
Hæretici peccant in spiritum sanctum 150
Hæretici designantur per lezabel. 28
Hæretici negantes diuinitatem. 10
Hæretici huic libro infesti. 11
Hæretici pœnam elzabel patientur 30
Hæretici suos filios relinquunt hæreticos. Ibid.
Herodis vanitas per Iosephum. 125
Hieroboam aureos fecit vitulos. 156
Hierusalem meretrix. 157
Hierusalem quõ noua descendit de cœlo. 36
Hierusalem sicut sol & luna perfecta. 65
Hierusalẽ dicitur Sodoma & Aegyptus. 103
Hierusalem quare ciuitas sancta. 186
Hæminis duplex est creatio. 49
Homines angelis erunt æquales. 189
Homines habentes oculos ante & retro, qui sint. 46
Hora, dies, mensis, annus, quid significant. 86
Multa quoq; de eadem re pulchra. Ibid.
Hostes Israel, scorpiones terræ. 81
Humilitas Iohannis de seipso loquentis. 136
Humilis cruciatur laudibus 38
Humanitas Christi, quæ dono accepit. 1
Humilis descendit. 186

Iacobus frater dñi pot dici Zacharias. 65
Iacobus dicitur Zacharias, sicut Iohannes Baptista Helias. Ibid.
Iaspis quid designat. 186
Iezabel typum gerit hæreticorum, & prima fudit sanguinem prophetarum. 28. & 29
Eadem mulier hæretica dicitur. Ibid.
Iezabel. 157
Iezabel quomodo dicitur missa in lectum. 30
& quõ omnes propter ipsam plagati. Ibid.
Ignis, fumus & sulphur, quid sint. 88
Ignis purgatorius. 189
Illusio Iudæorum in Christum pendentem in cruce. 103
Impij nomen nouum non habent. 27
Impij, exterminantur. 107
Impij dicuntur terra & mare. 117
Incarnatio facies est hominis. 58
Incendium mundi vltimum, miserum exhibebit spectaculum. 166
Incensa, sunt preces sanctorum. 74
Inebriari per cupiditatẽ amissa discretiõ. 155
Inexcusabiles qui Antichristo propter signa credunt. 129
Inimicitia inter mulierem & serpentem. 109
Impœnitentes sunt tertia pars hominum. 77
Insignia septem angelicæ laudis. 58
Insignia septem in priore visione. 49
Inuidia regũ contra se inuicẽ, vnde secuta. 162
Iohannes fidei nostræ præceptor. 8
Iohannes quare admiratur. 157
Iohannes imitator Zachariæ. 9
Iohannes Baptista angelus dicitur. 140
Iohannes quare nomen suum triplicat. 11
Iohannes in tribulatione particeps. 12
Iohannes vbi calicem amarum bibit. Ibid.
Iohannes particeps in regno & patetia Iesu. 12
Iohannes quomodo fuit in spiritu. Ibid. 40
Iohannes vsq; ad tertium cœlum raptus. 13
Iohannis euangeliũ contra Cherintũ. Ibid. 20
Iohannes in arduis ad iciuium se conuertit & orationes. 14
Iohannis progatiua supra omnes apostolos. 18
Iohannes aquilam representat. 44
Iohanni quæ communicio cum cæteris apostolis. 96
Iosephus de morte Iacobi 62
Ira diaboli in quo nũc maior in fideles quàm prius fuit 188
Ira dei, post iram peccatoris. 107
Iris celestis quid designet. 90
Iris signum propiciationis est. 40
Israel est sol obscuratus, &c. 81
Israel traditus propter sua peccata. 84
Iucunditas in cœlo. 190
Iudæi eadem fecerunt quæ gentiles. Ibidem
Iudæi bene sciuerit Iesum esse Messiam. 1
Iudæos dispersio, fuit gentium vocatio. 65
Iudæi sanguinem bibere digni sunt. 148
Iudæi nonnulli ad idola conuersi. 112
Iudæi irati contra Christum. 107

Iudæi mare. 147
Iudæi terra. 117
Iudæorum duplex tribulatio. 141
Iudæorum vita execrabilis. 177
Iudæi sunt terra diaboli. 116
Iudæi quomodo dicantur de gñe Cham 87
Iudæi vni genitum occiderunt 9
Iudæi sub Græcis idololatræ 87
Iudæi gens terrena. 62
Iudæi vagi, sicut olim Cain. Ibidem
Iudicium non intrandum cum Chfo. 172
Iudicia dei quatuor & pessima. 61
Iudicium pro igne, quomodo veniet. 73
Iudicium dei non est sine misericordia. 41
Iudicium dei duplex de mundo. 40
Iudicium orationum Dauid 75
Iusti quoque in iudicio timebunt, tantus erit terror. 105
Iustitia dei occulta. 144
Iustitiam esurientes, saturabuntur 72
Iusti in tribulatione consolantur. 67
Iusti fulgebunt sicut sol. 190
Iustus de vindicta quomodo lætatur. 177
Iustorum consolatio 158
Iustorum gloria 104
Iustorum tribulatio à septem capitibus bestia. 158
191.
Lætitia abundantia fulmen est. 191
Laudes & præconia spernit humilis 38
Lamentationes typicæ super Iohannẽ 9
Lex ignea, quomodo ab angelo missa. 75
Lex nunc spiritaliter intelligenda. 140
Lex de pœdente in cruce 104
Libræ, cxx. & ordeo & tritico. 60
Liber Apocalypsis, sacra scriptura est. 49
Liber in dextra, diuitiæ & gloria in sinistra. 50
Liber melior quàm diuitiæ. Ibidem
Liber agni. 126
Liber vitæ. Ibidem
Liber in quo carmen, v. & lamentationes. 166
Liber iste est cibus solidus perfectorum. 19
Liberis timor. 170
Lignum vitæ, Christus est 22
Lingua tres sunt sacra. 70
Locustæ de fumo, hostes sunt filioꝝ Israel. 81
sed non per proprietatem 82
Loricæ triplices, quid designent. 88
Lumbare apud Hieremiam, quid sit 86
De eodem quidam ipsum designet 86
Lingua per superbiam confusa, & diuisa sunt. 161
Lumen in terra, scriptura 190
Luna tota vt sanguis est facta. 65
Lux duplex. 16
Magica de ore bestia exijt. 151
Magica ars, bestia est 128
Magi ranis similes 151
Magorum præstigia tempore Antichristi. 128
Malum facere, deo non placet 162
Malum culpæ, non veniæ, deus creat Ibidem

Manna absconditum, Eucharistiæ sacramentum. 27
Mammonæ qui seruiunt. 125
Mare vitreum, quare dicitur. 143
Mare baptismus Christi est 42
Mare vitreum, est contra fictos & hypocritas. Ibidem
Mare gentes significat 77
Martyres ab Imperatoribus venerantur. 180
Martyres habent assistentes angelos in suis supplicijs. 115
Martyrum fiducia contra persecutores 47
Martyres quomodo pugnent. 115
Matthæus est leo secundum Augustinũ. 45
Mendacium est sedes bestia. 149
Mensura arundinea aurea 188
Metire templum dei & altare. 97
Mercatores terræ, diuites facti sunt 164
Meretrix cupiditas. 155
Meretrices duæ vnus matris filia 157
Messis duplex 159
Michael angelus est propitiationis. 74
Idem, princeps populi dei olim. Ibidem
Michael angelus iuxta aram templi. Ibidem
Idem vbique in officijs angelorum præfens fuit. 75
Miracula ex fide patrũ olim facta Ibidem
Miser, qui se aliquid esse putat 37
Modus optimus corripiendi peccantes 22
Mundus vniuersus vna ciuitas ante aduentum Christi. 153
Moyes etiam angelus est. 140
Moyes de altari quomodo exit. 141
Moyes quare contra Iudæos clamauit. Ibidem
Mons magnus missus in mare 77
Mors secunda, mors animæ 24
Mors per vnum hominem intravit. 71
Mortis Christi quanta bona 116
Mulier amicta sole & luna, ecclesia est 108
Multa nomina præclara Christo attributa. 55
Mundana omnia peribunt. 166
Mundi vltimũ incendium miserrimũ. Ibidem
Murmuratores quomodo fuerunt de tertia parte hominum 79
Murmuratoribus neq; sol luxit, neq; nox. 1b
Murmuratoꝝ vltio non fuit prænuntiata. 80
Murmuratio plebis, sicut locutio asina. 26. 27
Murus ciuitatis Hierusalem 186
Mysterium numerorum notabile 87
Mysteria spiritus sancti in septem. 5
Mysteria multa exprimentur quinquaginta sexta columna 16
Mysterium numeri septenarij. 16
Mysterium numeri in a & o 10
Mysterium trinitatis in quo numero 68
Mysteria vestitus pondere &c. 12
Nabuchoodonosor 122
Neronis odium in regnum Roma. 61
Nomen nouum, filios dei designat. 27
& est filius dei. 36
Nomen ciuitatis dei Ibidem

Noia scripta in libro vitæ, soli deo cognita. 172
 Nomina scribuntur quædam in libro vitæ,
 quædam in terra 116
 Nocere terræ & mari, qd fit 68.
 Nubes iudicij, erunt tempestuosæ 8
 Nubes caro immaculata est 139.
 Numerus sanctorum in scripturis bifariam
 intelligitur. 70.
 Numerus nominis Chfi 130.
 Numerus bestiar. Ibidem.
 Numerus .144000. ex duodenario multipli-
 cabitur 135.
 Numeri istius mysterium 134.
 Numerus creatoris est septenarius 131.
 Numerus septenarius dei & agni 132.
 Numerus hois, non dei, in Antichfism 131.
 Numerus, 666, quid significabat. 132.
 Numerus filiorum repromissionis 133.
 Numerorum mysteria 97.
 Numerus par, triplex est. Ibidem.
 Numerus perfectus. Ibidem.
 Numerus superfluus, qd significet 98. & 99.
 Numero septenario, designat vniuersitas. 71.
Oculi filij hois, flamma ignis. 15.
 Oculi Chfi, vt flamma ignis 28.
 Odiū Neronis in regnum Roma. 161.
 Odiū Amalech & Edon, cōtra filios Isrl, 147.
 Offerre nos ipsos, est sacerdotio fungi 8.
 Oliuæ duæ 100.
 Opera dei magna & mirabilia 143.
 Opera misericordiar, per sex alas in Apoca-
 lypsi. 46.
 Oraciones David, quales fuerint. 75.
 Oraciones quæ, incensa digne vocent. Ibidem.
 Ordo duplex septem spirituum 39.
 Ordo septem spirituum dñi duplex 185.
 Ostium Chfi est factus, qñ lanceatus. 39.
Passio Christi, fortis clamor, per quem ce-
 cidit Babylon. 164.
 Passio Christi, nostra consolatio in ad-
 uersis. 23.
 Passio Chfi, fundamentum omnium. 188.
 Pastores aliter & ruricolæ, aliter nautæ luge-
 bunt. 167.
 Patientia sanctorum in securitate iudicij 138.
 Patres sub lege quomodo baptizati 142.
 Paulus, quare sic iactat raptum 143.
 Peccatum est causa libri mortis. 127.
 Peccata sacerdotum 100.
 Peccatum occultum quale fuerit 32.
 Peccatum grauissimum, lætari in rebus pesti-
 mis. 103.
 Peccatum defendere, blasphemia 149.
 Pedes Chfi quomodo siles aurichalco 28.
 Pedes bestiar qui sint. 123.
 Persecutores sanctorum flumina 147.
 Persecutio in Chfianos. 119.
 Persecutio sub Antichfo 222.
 Personarum distinctio in vocatiōe ad fidem
 non est. 175.
 Peruerfitas in reges terræ 163.
 Pes dexter super mare &c. 92.
 Pharaon quomodo induratus. 162.
 Phylæ apostoli sunt, & viri apostolici 142.
 Phylæ datæ sunt in die Pentecostes. 145.
 Phylæ tuba differt 146.
 Phylæ plenæ odoramento, quæ sunt 53.
 Philosophorum gentilium vanitas. 151.
 Plagæ septem. 146. & 147.
 Pœna Iezabel omnes mouet hæreticos. 30.
 Pœnalis timor. 170.
 Pœnitentia in fine mundi sera 166.
 Pœnitentia Achab regis. 29.
 Pœnitentiæ tempus, quomodo à deo con-
 ceditur. Ibidem.
 Pœnitentia diuersimode agitur ab homini-
 bus. 30.
 Poetica de ore bestiar exijt 151.
 Poetarum scientia inflata Ibidem.
 Pontificum autoritas in ecclesia 130.
 Perfarum regnum Vrso simile 85.
 Portæ ciuitatis Hierusalem 187.
 Potentes seculi mare 147.
 Potestas omnis à domino deo est. 86.
 Preces sanctorum, sunt incensa 74.
 Prædestinati, cœli sunt. 117.
 Prædicatores euangelij, sunt septem angeli
 cum phyalis. 142.
 Prælati contra hæreticos Heliam sequi de-
 bent. 27.
 Prælati indocti reprehenduntur. Ibidem.
 Prælati ecclesiarum, quatuor animalibus com-
 parantur 45.
 Prælium quo draco à templis & aris pulsus
 est. 113.
 Prælium in cælo 114.
 Præfulum autoritas 18.
 Præfules ecclesiarum quales sint 19.
 Præuaricatio diaboli triplex 132.
 Primitiæ messis apostoli. 140.
 Primogenitus mortuorum quis sit 6.
 Principium creaturæ dei. 37.
 Promissio præmiorum 32.
 Profectus virtutum à timore ad charitatē. 28.
 Prophetabunt duo testes 98. & 99. & 100.
 Prophetarum desiderium. 109.
 Prophetæ visiones suas intelligebant. 40.
 Prophetæ quomodo intelligendi. 187.
 Prophetæ fundamenta dicuntur Ibidem.
 Prophetiæ tria sunt tempora 2.
 Prophetia proprie de futurō Ibidem.
 Pflalterium decem chordarum 143.
 Pseudopropheta quis 176.
 Pseudopropheta apprehensus cum bestia, qs
 Pulchritudo fallax in auro, & in (Ibidem).
 gemmis. 166.
 Purgatorium. 189.
 Puteus abyssi, mendacium est. 81.
 Putei fumus, sapientia huius seculi. Ibidem.
 Væstio de alia bestia. 127.
Quæstio proluxa de Iohānis angelo. 17.
 Quæstio, an deus velit bonum 179.

Radix David est Christus. 51.
 Rebello contra prælatos, in deum blas-
 phemia est. 149.
 Redemptio per agnum verum 54.
 Reges decem, in regnis septem. 155.
 Reges & principes, sunt capita in caudis. 89.
 Reges seculi, serui sunt terræ. 6.
 Reges & principes ludæorum, qui sint 66.
 Regna septem contra fidem ecclesiæ 110.
 Regna septem, quare montes dicantur 159.
 Regnorum temporalium conditio miserabilis. 162.
 Regnum Alexandri, par do simile 123.
 Regnum Macedonicum post mortem Ale-
 xandri. 111.
 Regna septem contra populum dei 155.
 Regnum & sacerdotes facti sunt serui peccati
 Regnum cupiditatis. 155. (14).
 Reprehensio negligentiar 25.
 Reprehensio terrenorum, qui Antichristum
 recipiunt. 124.
 Resurrectiones duæ. 180.
 Resurrectio duplex qualis sit 94.
 Rex filiorum superbiæ. 126.
 Romanus in Chfianos sæuiebat 159.
 Romanum imperium, bestia & diabolus est.
 Rumphæa ex vtraque parte acuta, ser-
 mo dei est. 25.
Sacerdos conductitius nominatur. 27.
 Sacerdotes mali, Balaam cōparant 26.
 Sacerdotum autoritas in ecclesia 180.
 Sacerdotes & epi quales esse debent. 55.
 Samarita meretrix. 157.
 Sancti quomodo sunt serui & amici
 Sancti consolati. 170.
 Sanguis sanctorum & martyrum 156.
 Sanguis vsque ad frenos equorum. 141.
 Sapientia in otio & solitudine 119.
 Sapientes mundi stulti effecti 150.
 Satanæ altitudinem q non cognouerunt 31.
 Satanæ altitudo est apparens. Ibidem.
 Satan ligatus mille annis. 178.
 Scientes cum peccant, viuæ ad infernum de-
 scendunt. 176.
 Scorpiones terræ, hostes Israel 81.
 Scriptura cur aqs & tonitruis comparat 154.
 Scriptura sacra, vox est de cælo. Ibidem.
 Scriptura sacra, per tres alas exprimit. 16.
 Scriptura sacra, aquila 119.
 Scripti in libro vitæ 158.
 Scripta ab origine mundi 126.
 Scriptura, est hic lumen in terra. 190.
 Sedere in throno, quis dicatur. 38.
 Sedes in cælo, ecclesia Christi est 40.
 Sedilia fenatorum vigintiquatuor. 41.
 Seniores vigintiquatuor, omnes ecclesiæ pa-
 tres. 106.
 Seniores cur sic dicantur. 42.
 Seniores recte dicuntur apostoli. Ibidem.
 Sensus multi in syllabis paucis Ibidem.
 Sententia non est præcipitanda in epos 21.
 Septem milia hominum. 106.
 Sepultura Christi. 104.
 Serpens antiquus. 115.
 Seruitus in cælo dulcis 192.
 Sigilla septem sunt septem mysteria Chfi. 50.
 Significare & palam facere differunt. Ibidem.
 Signo crucis signantur serui dei. 67.
 Signum dei in frontibus, qd fit. 82.
 Signa Antichfi, ante quocq facta sunt. 129.
 Silentium in cælo factum, quætem significat. 72.
 Similitudo hostium Israelcum scorpis 82.
 Similitudo inter equos & locustas 83.
 Simoniaci condemnantur, & clerici fornica-
 tores. 26.
 Smaragdus nimis viriditatis 41.
 Sodomitar cur dicuntur tertia pars terræ. 77.
 Sol & aer obscurati, Israel est 81.
 Sol niger & saccus cilicinus. 65.
 Spectaculum miserum in vltimo mundi in-
 cendio. 166.
 Spiritus vnus & idem per omnem scriptu-
 ram sacram. 154.
 Spūs sanctus vox de cælo in varijs linguis. 168.
 Spiritus immundi præfunt magis poetis, phi-
 losophis 151.
 Spiritualia nequitia in cœlestibus. 114.
 Spūs consilij in septem tubis 76.
 Spūs consilij boni, ex deo est. 34.
 Spiritus prophetiar 170.
 Spūs consilij aperiet septē tubar, mysteria. 73.
 Spūs Iohannis, liber in exilio Ibidem.
 Spūs sapiæ septimus 37.
 Spūs. 7. loquuntur septem ecclesiis 20.
 Spūs fortitudinis post spm scientiæ 28.
 Spirituum septem, duplex ordo 39.
 Spūs septem, sunt vnus spūs 50.
 Spiritus sapientiæ. 170.
 Spiritus intellectus. 171.
 Spiritus consilij Ibidem.
 Spiritus fortitudinis Ibidem.
 Spiritus pietatis Ibidem.
 Spiritus scientiæ Ibidem.
 Spūs timoris domini Ibidem.
 Stagnum ignis ardentis & sulphuris 177.
 Stantes ante thronum, q sint. 70.
 Statera in manu diaboli 59.
 Statio infida sup arenam maris 120.
 Status ecclesiæ triplex 2.
 Stella matutina, est Christus 32.
 Stella quæ de cælo cecidit, diabolus est 81.
 Stellæ ceciderunt super terram 65.
 Stellæ duodecim, sunt, xij. tribus Israel 109.
 Stellæ quomodo teneantur ne cadant Ibi.
 Stellæ septem, qui sint 16.
 Stephanus de templo exiit 145.
 Stola est cultus seu verbum dei 65.
 Stolæ dealbantur in sanguine agni Ibidem.
 Stolæ albæ, quibus sunt datæ Ibidem.
 Stolæ geminæ erūt sanctis post resurrectionē
 Superbia diaboli. 115 (64).
 Superbus cadit 186.
 Synagoga Satanæ, quos habeat. 35.

T emplum tabernaculi, ecclesia est.	144	V acteria vltima prædicta sunt in scripturis.	80.
Templum dñi, quare apertum est	108	De primo.	85.
Templum dei, quare in cælo	71.	Valens Imperator Arrianus	119
Tempora persecutionis ecclesiæ.	119.	Vasa misericordiæ ab ira dei præseruata.	142.
Tempus pœniæ non erit vltra.	107	Venti & nubes dicuntur apostoli.	67.
Terræ motus in cordibus hoim	152.	Verbum dei adulterantes, quomodo conuincendi.	27.
Testes Chfi contra Iudæos sunt triplices.	52.	Verbi incarnati gloria.	39.
Testes duo contra hæreticorum multitudinem sufficiunt.	99.	Veritas domini.	144.
Testimonium Iesu.	169.	Veritas scripturæ, per sex alas designatur.	46.
Testimonium Iohannis certum	2.	Vestimentum Christi varie accipitur in scripturis.	174.
Testamentum vetus, vni tantum genti datur.		Victor passionum humanarum, quis sit	31.
Testamentum nouum datum cum ceteris gentibus.	136.	Vitæ domini duæ	144.
Testimonium martyrum imperfectius quam	137.	Vigilandum est omnibus.	32.
Testis fidelis & verus.	37. (Christi, 6.)	Vinea domini filij Israel.	173.
Testis fidelis est Christus.	5.	Vinea domini, domus Israel	Ibidem.
Testium duorum potestas.	102.	Vinea à vite dicitur, quæ Christus est.	52.
Timor duplex.	170.	Virginitas carnis	134.
Timor iudicij pœnalis	137.	Virga ferrea, est inflexibilis iustitia.	173.
Timor est quoddam pondus	31.	Virga ferrea, est animi reſtitudo.	31.
Tonitrua & terræ motus in datione, tum legibus, tum euangelij.	108.	Virginitate non est superbiendum.	37.
Tonitrua septem, septem sunt oracula prophetarum.	92.	Virginitas, prima gratia.	34.
Tribulatio iustorum à septem capitibus beſtiæ.	158.	Virtutem habere modicam, quid sit	35.
Tribulationes exigunt spiritum pietatis	23.	Virtus modica quæ sit.	19.
Tribulationes quomodo timeri possint	24.	Virtus dei.	106.
Tribunal summum in ecclesia, sedes Romana.	180.	Visionum modi sunt tres.	13.
Tribus Dan, quare omittitur	69.	Vita actiua in circuitu, intus contemplatiua.	47.
Tribus Iuda, cur primo loco ponitur, ibidem		Vitæ æternæ gaudium ineffabile.	72.
Tribus multæ in vna gente	70.	Vniuersis dicuntur, quæ vni dicuntur.	22.
Tribuum Iudaicarum non vnus ordo.	68.	Vniuersitas malignorum vna beſtia	180
Tubæ septem contra peccata gentium	76	Vnitas Hebræos, binarius gentiles designat.	87.
Tuba prima contra Sodomam & Gomorrhæam, & quid reliquæ designent, in subsequentibus folijs inuenies.	77.	Vacatio animi ad apostolorum	175
Tuba differt à phiala.	146.	Vox aquarum sacræ scripturæ.	16.
Tuba septima notissimi iudicij	105.	Vox aquarum multarum	Ibidem
Tunicæ pellicæ, signum misericiæ	64.	Vox admirationis dei	47.
Thuribulum aureum, est fides	74.	Vox alarum exaltatio superbiæ	83
Idem est corpus Christi.	76.	Z achariæ duo fuisse videntur	62
		Zelus Phinæ sacerdotis.	28.

¶ F I N I S .

PROLOGVS RUPER

TI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM Iohannis apostoli, ad Fridericum archiepiscopum Coloniensem,

VTu quoque o venerabilis Colonienſium archipræſul Friderice, præſentis & expreſſum in ſcripturis veritatis exẽplum perdocet, cunctis ad veram repromiſſionis terram tendentibus, quo ſint mites, ſpiritu pietatis opus eſt. Beati nanque mites (ait ipſe dominus) quoniam ipſi poſſidebunt terram: immites a beatitudine excludens, quoniam ipſi non poſſidebunt terram. Verorumq; ſcilicet & eorũ qui ſunt mites, & idcirco poſſidebunt terram, & eorum qui ſunt immites, & idcirco non poſſidebunt terram, notum celebre exemplum in illis exploratoribus expreſſum eſt, quos iubente domino miſit Moſes ad conſiderandam terram Chanaan. Nam qui ex illis mites fuerunt, id eſt, qui veritatem ſcientes, ei non repugnauerunt, videlicet Iosue filius Nun, & Caleph filius Iephone, dicentes: Terra quam circumuiuiſimus, valde bona eſt, ſi propitiuſ fuerit dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem, nolite rebelles eſſe contra dominum, ipſi poſſederunt terram: cæteri autem, qui immites & rebelles fuerunt aduerſus veritatem, & contra conſcientiam propriam loquẽtes, & dicẽtes: Terra quã luſtrauiſimus, deuorat habitatores ſuos, ipſi non poſſederunt eandem terram. Quid autem ſacra nobis ſcriptura, niſi vera repromiſſionis eſt terra? Denique quod fuit illis corporaliter de Aegypto exire & in illã repromiſſiõis terram introire, hoc nobis eſt de tenebris, ignorantie exiſſe, & ad notitiam dei per ſcripturarum veritatem introire. Imò abundantius nobis hoc eſt, videlicet quantum vmbra aut figuram præcellit corpus aut res. Nondum quidem dum ſcripturas legimus aut intelligimus, facie ad faciem dominum videmus: veruntamen ipſa dei viſio, quæ quandoq; perficienda eſt, hic iam per ſcripturas inchoatur. Et quæ nam terræ huius, id eſt, ſancæ ſcripturæ pars vberior eſt, q̃ hic liber Apocalypſis Iohannis apoſtoli? Ad quam videlicet partem ſtudiola meditatione explorandam, me tuarũ maxime colloquutionum iucũditas excitauit. Inſtabat enim vir religione illuſtris, & in ſacris ſtudioſus literis, dominus Cuno abbas cœnobij Sigebergenſis, quædam libri huius capitula prius ſeorſum, deinde te quoque audiente proponens: ea videlicet intentione, vt et tibi compertum eſſet, quod ego (vt putabat ipſe) vltra id, quod antiquiores patres librum hunc exponendo ſenſerunt vel dixerunt, aliquid vtiliter ſupererogare poſſem. Agebat hic per nimiam ſuæ mentis beneuolentiam, qua iamdudum de paruitate mea ſentire cœperat, altius, q̃ ſe habet ingenij mei poſſibilitas. Nimirum et ante et poſt eaſdem colloquutiones, vt hoc opus aggrederer, inſtitit: nec perſuadendo deſtitit, donec tandem, vt volebat, euicit. Quæ (inquam) ſacæ ſcripturæ ſeries, hac Apocalypſi, aut

Matth. 9.
Mites poſſit
debũt terrã

Numeri. 13

Que fuerit
authori oc
caſio ſcribẽ
di.

Cuno abbas
Sigebergenſis

PROLOGVS.

Laus libri Apocalyp-
plicos.
Hieronymus in argu-
mento
libri

pli, aut in superficie pulchrior, aut in sensu est locupletior? Etenim (sicut ante nos dictum est) tot habet sacramenta, quot verba, parum dictum est, & pro merito voluminis laus ois inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Vt igitur terram istam possideamus, fidelium exploratorum, qui mites fuerunt, exemplum sequamur. Dicendo contra immites hæreticos, huic terræ detrahentes, quoniam terra quam circumuiuimus valde bona est. Ipsi dicunt, terra quam iustitiam deuorat habitatores suos, sed mentiuntur. Non enim terra ista, terra dei, deuorat habitatores suos: sed suæ ipsorum ad inuentiones deuorat superbos, sicut murmuratorum illorum quosdam, non illa repromissionis terra, quam non attigerunt, sed ipsa quam calcabant terra deuorauit, & deglutiuit, distrupta sub pedibus eorum. Proinde expedit, vt (sicut iam dictum est) mites animo simus, quicunque hanc terram, id est, hanc scripturam ingredimur, & ibi altiore diuinorum sensuum maiestatem latere arbitramur, vbi adhuc minus intelligimus. Si enim propitius fuerit dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem, vt inueniamus latentes in ea diuitias salutis, thesauros sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris domini. Sed dicit aliquis: Iam satis est, quod alij meliores & sanctiores, nihilominus & doctiores inueniunt atque scripserunt. Illicitum est, illicitum est, adijcere quippiam ad ea, quæ a nominatis catholicisq; patribus dicta sunt, atque ita fastidium legentibus facere, augendo multitudines commentariorum. Ad hæc inquam: Nimirum sanctarum spaciosus ager scripturarum omnibus Christi confessoribus communis est, & tractandi illas nulli iure negari potest licentia, dummodo salua fide, quod sentit, dicat, aut scribat. Quis nanque recte indignetur, eo quod in eadem possessione post vnum aut duos puteos, quos foderunt patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filij succedentes? Denique Isaac & alios puteos fodit, præter illos quos foderant serui patris sui Abraham, quos illo mortuo olim obstruxerant Philistiim. Nam postquam & illos rursum fodit, appellauitq; eos eisdem nominibus quibus ante pater vocauerat, sequitur scriptura, & dicit: Foderunt in torrente, & repperunt aquam viuam. Itæ foderunt & alium. Ac deinceps: Profectus inde fodit alium puteum. Itaque iuxta hanc regulam, nobis quoque concedant, post illos puteos quos foderunt, id est, post illos tractatus quos tractauerunt patres & priores nostri, & alios fodere puteos proprii vomere ingenti, dummodo viam, & nos aquam reperire possimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli scandalum vel errorem faciat legenti. Sed iam gratiæ dei, tuæq; autoritatis patrocinio fretus propositum ingrediar opus, solummodo in domino deo spem meam ponere bonum iudicans, vt videlicet non hic, sed in futuro recipiam mercedem.

Obiectio de
supfluo scri-
bedi labore

Responso
elegans

Gene. 26

Psalmo. 75

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHAN-
NIS APOSTOLI COMMENTARIO-
RVM LIBER I.

POCALYPSIS IESV CHRISTI.] Cum tota libri series Græce conscripta fuerit, & de Græco fonte in Latine linguæ annem currerit, sola eiusdem appellatio intacta permansit vt apud Latinos diceretur Apocalypsis: quod nomen poterat in reuelatione transferri, videlicet ob excellentiam regis, siue mysteriosæ, quæ hæc scriptura comprehendit. Sic Alleuia, sic Amen, Hebræa vocabula ob dignitatē sensuum in Græcis & Latinis literis permanserunt. Sic Euangeliū in Latinis codicibus de Græco referuati est: quod sermone omnes pter Mattheum Euangelistæ, conscripserunt. Ita q; Apocalypsis, i. reuelatio præcellens, & in sensibus adorandæ plenam maiestatis Iesu Christi, inq; i. saluatoris vncti. Quemadmodū in Psalmo scriptum est: Vnxit te deus tuus oleo lætitiæ p̄ confortibus tuis. ¶ Et quidē multi noie Iesu æquocati sunt, sed hic propriā nois huius habet rōnem. Quā subiungens angelus, cū dixisset, paries aut filium & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim, inq; saluum faciet populum suū à peccatis eorum. ¶ Item multi Christi, i. vncti fuerunt, sed hic p̄ omnibus illis vnctus est, vtpote in quo habitat ois plenitudo diuinitatis corporaliter: illi autem huius fuerunt vel sunt cōsortes, siue participes. ¶ De hoc itaq; sentiendū est, quia sicut omnium, ita & reuelandæ huius Apocalypseos potestatem, quam natura non habebat, eiusdem Iesu Christi humanitas dono accepit. Vnde sequitur & dicit: L Quam dedit illi deus, palā facere seruis suis q̄ oportet fieri cito. ¶ Quid enim habet quod non accepit in vniuentio etiam filio nostra natura? Quid porro non accepit, aut quid non datum est ei pro eo qd̄ obediuit vsq; ad mortē, mortem aut crucis: Nihil illi non subiectum reliquit deus, cū Psalmista dicat: Omnia subieci tui sub pedibus eius. Sed & ipse de seipso dicit, obedientia iam consummata: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. In isto quoq; libro dicit: Et fui mortuus, & ecce sum viuus in secula seculorum: & habeo clauis mortis & inferni. Verum hæc de rerum omnium potestate dicta sunt. ¶ Illam, de qua nunc sermo est, reuelandæ celestia sacramenta seruis suis, potestatem humanitas dono accepit: quemadmodum & in hoc libro significatū est, vbi agnus signatum de dextera sedentis in throno librum accepit & aperuit. De qua potestate in idem spiritus dicit ecclesiis: Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem David: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit. Itaq; humanitati quidē Iesu Christi nihil est quod datum non sit, aut quod non accepit: diuinitati vero nihil datum est in potestate, quod ante non habuerit. ¶ Dicat ergo: Quā dedit illi deus palam facere seruis suis. Apertius quidem esset, si dixisset, quā. Sed hic modus locutionis sæpe fit in scripturis. Vnde est: Bonum certamen certauit, pro eo quod est, bono certamine certauit. Quibus palam facere seruis suis: Illis vtiq; quos pro ipsa manifestatione iam amicos dicit, ita loquens sub ipsa apertione libri signati. i. sub articulo suæ passionis qua scripturas implendo intelligibiles fecit. Iam non dicā vos seruos, sed amicos meos: quia omnia quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis. ¶ Quod autem ait, quæ oportet fieri cito: non ita intelligendum est, tanquam ea sola contineantur in hac Apocalypsi quæ futura erant: & non ea quæ iam tūc erant, vel ea quæ ante facta fuerāt. Nam postmodum Iohanni dicitur: Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Verum quia circa illa quæ cito futura erant summa intentionis est, & propter illa maxime texuntur, præterita siue præsentia, iccirco recte in exordio contentus fuit dicere quæ oportet fieri cito. Sic & Iacob patriarcha in benedictionibus suis non omnino taciturnus erat de præsentibus siue futuris, & tamen in exordio solummodo futurorum mentionem fecit ita dicens: Congregamini filij Iacob vt annuntiem quæ futura sunt diebus nouissimis. Sequitur: L Et significauit mittens per angelum suum seruo suo Iohanni. ¶ Significauit hoc loco, idem est ac si diceret signauit, i. quibusdam imaginum sigillis clausit atq; obscurauit, vt non cunctis, sed tantum diligentibus paterent atq; studiosis. Nec vero illud præcedenti repugnat dictioni qua dixit: Palam facere seruis suis. Nam alij sunt quibus palam fecit quæ libet, & dixit, vobis datū est nosse mysteria regni dei: alij vero quibus significauit, de quibus item continuo subiungit: cæteris autem in parabolis. Deniq; sancti apostoli, quibus datū est in tempore suo nosse mysterium regni dei, tunc scilicet quando sp̄s sanctus super eos venit eosq; inuisibiliter docuit, ipsi sunt illi eatenus quidem serui, sed extunc amici quibus ista palam fecit. Hi autem qui pro qualitate sensus nesciunt reuereri aut amare celestia, nisi sub

Αποκαλυψης
græcus titulus libri,
propter dignitatē
mysteriosæ
actensuū,

Psalm. 44.

Matth. 1.

Coloss. 2.

1. Cor. 4.
Roma. 8.
Psalm. 8.
Matth. 28.
Infra. 1.
Viuis.

Infra. 5.
Infra. 3.
Tropus
scripturæ,
quam pro
qua,
2. Timo. 4.

Iohan. 15.

Præteritis,
Gene. 49.

Matth. 13.
Act. 7.

nomibus aut imaginibus reg: que formidabiles aut venerabiles esse solent sensibus carnis ipsi sunt qbus eadem significavit. Mittens, inq, p angelum suu seruo suo Iohanni. ¶ Iste angelus in figura Christi apparuit bto Iohanni. Quia em cum patre & spu sancto filius vnus est deus, oia reuelans, vtiq illum angelu repleuit, atq; in illius corde habitans, per eum locutus est Iohanni: Qui testimoniu perhibuit verbo dei, & testimoniu Iesu Christi quacuncq; vidit. ¶ Hæc pars exordij huius, magna totius libri auctoritatem perficit, vt non debeat contenti vel minoris haberi cultitudinis, q cætera scriptura, quas in Canonico apice recipit, ac veneratur ecclesia Christi. Si em hanc Apocalypsim no recipit q, consequens est, vt nec illud recipiat testimoniu verbi dei, testimonium Iesu Christi, i. euangelium eiusde Iohannis, in cuius initio dicit: In principio erat verbum, &c. ¶ De illo nanq testimonio dicit adiungens, quacuncq; vidit, videlicet ad confirmationem eiusdem testimonij: quia nimirum cum in testimonio constantia diuersitas sit, ille constantissimus iudicatur testis, qui quæ testificatur ipse vidit. Eandem ob causam cu dixisset, quia vnus militum lancea latus dñi, cum iam obisset, aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua: statim subiunxit: Et q vidit, testimoniu perhibuit, & vix est testimoniu eius, & ille scit quia vere dicit, vt & vos credatis. Et alibi: Hic est discipulus q testimoniu perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus qa veru est testimoniu eius. Nec vero singula scribendo testimoniu perhibuit de oibus q; vidit. Ipse em dicit: Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulor: suos, q non sunt scripta in libro hoc. Verumetia hæc dicens testimoniu perhibuit de omnibus quacuncq; vidit, non quidem oia scribendo, sed multa fuisse dicendo: ita vt quemadmodu in fine dicit: si oia scribantur, nec pm arbitretur mundu capere posse eos q scribendi essent libros. Hoc autem cum dicit, non ad multitudinem codicum, sed ad magnitudinem spectat sensuum, q; etiam nunc cu pauci sint libri vniuersos capere non possunt qui in mundo sunt. ¶ Et illa quidem q fuerant Iesu Christi, i. secundum formam serui siue habitum hois visibiliter effecta, iste videre potuit, sed verbum ipsum cui nihilominus testimoniu perhibuit, videre oculis non potuit. Iccirco ita no dixit: Qui testimoniu perhibuit verbo dei, quacuncq; vidit, sed clausula q protelans præmisit, & testimoniu Iesu Christi, & tunc demum clausit dicens, q; vidit. ¶ Beatus q legit & qui audit verba prophetiæ huius, & seruat ea que in ea scripta sunt. Tempus em prope est. ¶ Conscius sibi met q vel qualia viderit, quos penas malorum, quæ pnia bonorum, hæc Apocalypsis Iesu Christi palam sibi fecerit, cõpetenter exclamat, ore grandi atq; intentione vehementi, beatum illum esse veraciter dicens, q ea que hæc scripta sunt, verbi gra, septem tubas admirabiles in hac prophetia contonantes audiens, aut si literas nouit ille legens, obseruauerit, seq; vigilanter ad illam quæ canet in die iudicij archangelu, tubam dei, tubam nouissimam præparauerit. Sic legislator Moyses cum de longinquo, videlicet multo antiquior q iste, beatitudinem sanctorum prospiceret, partimq; per enigma prædiceret, repente exclamauit: Beatus es tu Israel, q; similis tui popule qui saluaris: Tanta quippe tamq; horrenda prauorum damnatio: tanta tamq; optanda iustor: glorificatio est, vt merito spectator exclamet, & exclamando spūs significet, qd loquendo explicare lingua non potest: tunc maxime quia tempus prope est, & quando afit, quado nouissima tuba canat, incertum est, puideri non pōt. ¶ Sane verba prophetiæ huius cum dicit, omnimodam prophetiam, hic intelligere vel expectare debem: i. trium temporum, pteriti, p̄sentis & futuri. Sic enim & ante nos dictum & verum est, quia prophetiæ tempora tria sunt, s. præteritum, præsens & futurum. Prophetia de futuro est: Ecce virgo concipiet & pariet filiū. Prophetia de præterito est: In principio creauit deus celum & terram. De illo enim tempore dixit homo, quando non erat homo. Prophetia de præsentis est, quam apostolus Paulus dicit: Si aut omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiotā, cõiunctur ab omnibus, diiudicat ab omnibus, occulta cordis eius manifesta sunt. & ita cadēs in faciem adorabit deo minum, pronūtiāns, p vere in nobis sit deus. Cum ergo dicit, occulta cordis eius manifesta sunt: profecto monstratur, quia per hunc modum prophetiæ spiritus non prædicit quod futurum est: sed ostendit quod est. ¶ Sed sciendum est quod in duobus temporib; prophetia ethymologiam perdit, q cum ideo prophetia dicta sit, quod futura prædicat, quado de pterito vel præsentis loquitur, rationem sui nominis amittit, qm non prophatur quod futurum est, sed vel ea memorat quæ transacta sunt, vel ea quæ sunt. ¶ Horum omniu tempoz; siue de omnibus his temporibus, s. de præterito, de præsentis & de futuro hæc prophetia cõtextitur: quia videlicet qualis fuisset, qualis tunc esset, qualis futurus esset ecclesiæ status, hac Apocalypsi reuelauit huic dilecto suo Iesu Christo, sicut ex ipsa serie mirabili, eodem Iesu Christo dante, cognoscere potest lector, siue auditor beatus. Promissq; ergo beatitudinis spe ad legendam hanc prophetiam duce Iesu Christo ingrediamur, & legentes pariter audiamus, foris legendo literam, intrus audiendo mysteria, quæ sapientibus & prudentibus abscondita, pater reuelat paruulis, illam apponentibus aurem, quam hæc ipsa prophetia iæpi-

Iohan. 19. Iohan. vi.

Iohan. 20.

Iohan. vi.

III.

Deute. 33.

Quia.

Esaiæ. 7. Gen. 1. 1. Cor. 14.

Matt. 11. Infra 2.

us requirit, cu dicit: Qui habet aurem audiendi audiat, quid spūs dicat ecclesiis. Quæ enim hæc dicitur, iccirco dicta sunt, vt eiusmodi aurem nos habere vel querere persuadeat, scilicet attentam, docilem ac beneuolam, quod doctoz; ingenia secularium in exordis suis competenter facere non parua intentione laborant. Nam dicendo Apocalypsis Iesu Christi quam dedit illi deus palam facere seruis suis, quæ oportet fieri cito, attentionem audientis exigit, vt pote qui de rebus magnis & cito futuris sese locuturum promittit. Docilem vero reddere intendit dicendo, & significauit. Per hoc enim innuit, sub nomine siue imaginum figuris cœlestia debere mysteria requiri. Beneuolu esse cupit, cu dicit de sua persona, q testimoniu perhibuit verbo dei, & testimoniu Iesu Christi quacuncq; vidit. Multam quippe ex nobis meretur beneuolentiam persona talis, quæ testimoniu perhibuit verbo dei, & testimoniu Iesu Christi quacuncq; vidit. Multam res ipsa cuius fructus legētib; audientibus, atq; obseruantibus beatitudo est. Iohannes septem ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia vobis & pax. ¶ Hanc salutationem gratiæ & pacis, libenter omnes vbiq; gētium fideles, tanquam vere ad nos missam de ore Iohannis, accipimus, libere & veraciter profitemes, quæ de septem ecclesiis sumus, & in Asia sumus. ¶ Asia quippe elatio interpretatur, & seculi istud significat elatum seseq; efferens, tanquam marinis fluctibus, sicut in Psalmo canit: Mirabiles elationes maris, mirabiles in altis dominus. Quod est dicere: Mirabiles persecutiones seculi, sed multo magis mirabilis dominus in eisdem persecutionibus compescendis. ¶ In huiusmodi Asia septem ecclesiæ sunt, i. vna & vnica ecclesia catholica, sancto septiformi spū ordinata & ornata. Quicquid ergo gratiæ & pacis septem ecclesiis quæ sunt in Asia hic popatur, nobis omnibus gentibus Christum colentibus iure vendicam; etiam hic humilis spū ap̄s & euangelista suam orbi terrarum auctoritatē ingerere dissimulans, eam tantummodo orbis particulam, i. minorē em Asiam nominet, in qua laborauerat. Iste autem septem mulieres quæ in Asia, iam dealuato vertice filiarum Sion vnum virum apprehedentes dicit: Pannem nostrum comedemus, & vestimentis nostris cooperiemur, tantummodo inuocet nomen tuum super nos, aufer obprobrium nostrum. Ac si dicant adorantes eum vniuersæ familie gentium: Ecce gens illa, quam cum nullum haberet terram, eduxisti de Aegypto, & destruxisti gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuiti ei terram eorum: ecce qualem retribuit tibi retributionem, eiiciens te extra portam ciuitatis & crucifigens. Saltem nunc diuertere ad nos. Non querimus vt des nobis regiones alienas pro merce de euangelij tui, sicut illi pro merce, acceptæ legis, regiones septem gentium dedisti, s. Chanaanorum, Amoræorum, Gergeræorum, Iebusæorum, Ethæorum, Phereæorum & Euæorum. Sicut tunc propter eam septem gentes illas destruxisti, ita nimirum hæc gens eiusdem quasi mulieris vnus amore contentus, nos septem mulieres, i. vniuersitatem gentium contempserit. Merito quondam in propheta super illa fornicatrice conqueraris, dicens: Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumentū, & vinū, & oleū, & argētū multiplicauī, & aurū quæ fecerūt Baal. Plus est quod nunc fecit, quia videlicet fauens adulteris, te crucifixit. Nos nihil terrenum & tēri mus, præter quod ante euangelium tuum habuimus, tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer obprobrium nostrum, vt vltra non vocetur super nos nomen de monioz. ¶ Igitur Iohannes septem ecclesiis quæ sunt in Asia, idem nobis sit ac illi dixisset: Iohānes oibus ecclesiis quæ sunt in mundo. Sic inchoans, patenter scripturam illam sapientis veridicā sibi efficit, quæ de homine timente dominum præclara promissione sic loquitur: In medio ecclesiæ aperiet os eius, & implebit eum dominus spū sapientiæ & intellectus. Nam ecce in medio septem ecclesiarum, quæ omnes, vt iam dictum est, vna ecclesia sunt, aperuit os ei dñs, & sic loquitur, vt sermo eius omnium ecclesiarum dignus sit auditu. Habet enim caput narratio eius. Fidem quippe catholicam quæ vel cuius confessio omnis sanæ doctrinæ caput ē. ¶ Hic in capite consistit ab hoc loco vsq; ad id quod postmodum dicit. Ego sum α & ω, principiu & finis, dicit dominus deus, qui erat, & q est, & q venturus est omnipotens. Primo confitetur cum qui erat, & qui est, & qui venturus est, deinde septem spiritus eius, deinde testem fidelem Christū Iesum, offerens illi aurum, thus & myrrham. Offerit myrrhā vt homini qndam mortali, dicendo, qui est primogenitus mortuorum. Offerit aurum vt regi, dicēdo, qui est princeps regum, & ipsi gloria & imperiū. Offerit & thus, dicendo tandem in psona vel de persona eius: Ego sum α & ω, principium & finis, dicit dominus deus, & cætera. Quanti aut fit pretij confessio taliter effusa, nullus apprehendere sufficit. Non enim sic dixit, vt vulgo siue in publica ecclesia dici consuevit, credo in eū q est, & q erat, & q venturus est, & in septem spūs ei; & in Iesum Christū testem fidelem, qmodo in symbolo quōtidiano confitemur non qdem verbis eiusdem, siue syllabis, sed eodem sensu & modo enūtiationis. Simul vna ea demq; ratione & fide confitetur, & fidem fideiq; fructum suo auditorib; imprecat: Cumq; vtrumq; agat, vnū tamen, s. solam gratiæ & pacis imprecationem, agere videt, nisi vigilanter attendas. Quomodo aut; in igne liquefactū, quomodo thus vel myrrha carbonib; iniecta, for-

Psal. 92.

Esai. 4. Psal. 21.

Iosue. 14.

Deute. 7.

Olec. 20.

Ecci. 19.

Infra. 1.

III. RVPERTI IN APOCALYPSIM CAP. I.

sta, formam priorem deserit: sic ista confessio fidei, magno fraternæ charitatis incendio cõ flagrata, vix põt agnosci qd fidei confessio sit, eo qd illam pene totam orationis imprecato-
 riæ vis in se cõuerterit. Sed iã verba ipsa seriatim perscrutemur. L Gfa, inq̃, vobis & pax ab
 eo q̃ erat, & qui est, & q̃ venturus est. J Vtitata valde more ap̃forũ Chritũ salutatio est, gfa
 & pax, & p̃cipue more Pauli, quem vas electiõis suæ ipsa gratia diffusa in labijs eiusdẽ Chri-
 sti nominavit, in nulla quippe epistolarum suarũ salutariẽdem huiusmodi omittit. Digna ergo
 dictio est vt quasi statera ponderetur, & pondus eius quantum sit, & si omnino diffiniri
 non põt, saltem vticunq̃ æstimet. Quid rogo ap̃s, quorum hic vnus dilectus Iesu Chri est,
 per eundem Iesum Christum, nisi gratiam & pacem acceperunt? Gratia nãq; & nõ ex ope
 ribus, vocari sunt, vt essent id quod sunt, s. ap̃s, & ista tantum gratia honorati fuerunt, q̃ diu
 ipse qui vocauit eos dominus Iesus cum illis ambulauit. At vbi moriens ille pro nobis æter
 no patri Adæ debitum soluit: & veteris piaculi cautionem, pio cruore deterfit, iude rextia re
 surgens, pacẽ illis attulit stans in medio eorũ, & dicens eis, pax vobis. Recõciliauerat em̃ eos
 deo, soluto pariete inimicitia; per mortem crucis. Quod ergo acceperat, i. prius vocatio
 nẽ gfa, & deinde pacẽ reconciliatiõis necessaria, vticunq̃ nobis optare debebant & offer-
 re, nõ à semetipsis, sed ab illo à q̃ acceperant & ipsi, s. ab eo q̃ erat, & qui est, & qui venturus
 est. Hoc, inq̃, illis instanter cõmemorare debebant, vt scirent se à deo vocatos esse per grati-
 am: pacemq; seruare, & reconciliatiõẽ, qua erat deo reconciliati per Chrim. ¶ Hoc inte-
 rim silentio non prætereire libet, quod cum iam dictus Paulus ap̃s in omnibus epistolis suis
 salutando ecclesiã, hæc duo, s. gratiam & pacem coniungat, dicẽdo gfa vobis & pax in his
 duntaxat, quas ad discipulum Timotheum, scribit, miã interponit Timotheo, inquiens,
 dilectio filio in fide, gratia, miã & pax à deo patre nostro & domino Iesu Chro. Nam quia
 in illo epos omnes informabat, cuius officij summum & necessarium decẽ est, misericordia,
 & ille, vt fertur, zeli feruentioris erat, iccirco recte & opportune viscera miã illi haberet p̃-
 optabat, & hæc inter cætera dicens: Seniore ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. Ete-
 nim nos omnes memores esse debemus, quia gratia dei est & non ex nobis, quicquid boni
 sumus aut habemus, & hoc respectu compati his, qui necdum esse vident quod sumus, vel
 habere quod habemus, iuxta mysticũ sanctæ legis exemplum, quo ait dominus: Peregrino
 non molestus eris. Scitis enim aduenarum animas, quia & ipsi peregrini fuistis in terra
 Aegypti. Sed hoc vt epi obseruent, qui constituti sunt animarum p̃sides: multo maxime
 tam illis q̃ subditis necessarium est. Quapropter satis vtiliter nobis actum est, vt is *cui spe-
 cialiter dictura erat miã, pasce agnos meos, in suo lapsu prius diceret quantum deberet esse
 misericors. ¶ Sed iam ad cõceptam literæ semitam redeamus: Ab eo, inquit, qui erat, & q̃ est,
 & qui venturus est. Nonnullis visum est dicta hæc de persona filij debere intelligi, p̃ eo ma-
 xime, quia dixit postremo, & qui venturus est. Quoniã venturus est iudicare viuos & mor-
 tuos ipse filius, & nullam hic personæ patris mentionem fieri, sed tantummodo filij & sp̃s
 sancti, bis filij, s. & in eo quod prius ait, ab eo qui erat, & qui est, & qui ventur * est, atq; in eo
 quod posterior, & Iesu Christo qui est testis fidelis, &c. Semel vero spiritus sancti, in eo qd
 ait, & septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt. Sed occurrit iam dictus aposto-
 lus Paulus, toties dicens, & toties distinguens, à deo patre nostro & domino Iesu Christo,
 gratia vobis & pax. Vtiq; pater Christi pater noster est: quemadmodum dicit: Ascẽdo ad
 patrem meum & patrem vestrum, isq; & erat, & est, & venturus est. ¶ Hoc solum quod po-
 stremo dicitur, & qui venturus est, compellere videtur vt hæc de persona filij dicta intelli-
 gantur, quia de hac persona angeli dixerunt: Sic veniet quemadmodum vidistis eum eun-
 tem in cœlum. At vero & pater sine dubio venturus, id est, seipsum fidelibus manifestatu-
 rus est, qui nunc vident eum per speculum in enigmate, tũc autem facie ad faciem. Hoc tam
 tum differt, quia filius in forma serui sic veniet, vt eandem formam non tantum boni vide-
 ant, verum etiam mali, sicut infra scriptum est: Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pu-
 pugerunt. Pater autem sic veniet, id est, apparebit, vt gloriam dei patris & filij & sp̃s san-
 cti non nisi videat boni. ¶ Quod si testimonio scripturarum indiget, vt recte illo modo ve-
 nire venturus esse credatur pater, ecce in Daniele ita scriptum est: Et aspiciẽbã donec thro-
 ni positi sunt: & antiquus dierum sedit. Item: Et ecce cornu illud faciebat bellum aduersum
 sanctos, & præualebat eis, donec veniret antiquus dierum & iudicium dedit sanctis excel-
 sit: & tempus aduenit, & regnũ obtinuerunt sancti. Cui dubiũ est in antiq̃ die; veniente, per
 sonam patris exprimit: Nam de filij persona ibidem scriptũ est: Aspiciẽbã ergo in visu no-
 ctis, & ecce filius hominis in nubibus cœli veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit.
 Igitur eum q̃ erat, & q̃ est, & q̃ venturus est, deum p̃tem intelligi nihil prohibet, imo & per
 pulchrum dignumq; ac venerabile est, vt dum sequitur, & à septem spiritibus qui in conspe-
 ctu throni eius sunt, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, totius trinitatis gloriosa confessio
 prædicari credatur. Erat, inquam, pater, id est, immutabilis in se manebat, antequã hæc mu-
 tabilia

1. Cor. 17

Coloss. 2
1. Iu. 1. vlt.
Eph. 2

1. Timot. 1

1. Timot. 7
1. Cor. 4
2. Cor. 3
Exod. 23

Qui specia-
liter dictus
rus erat.

Iohan. vlt.

Iohan. 20

Acto. 1
1. Cor. 13

Infra eodẽ

Daniel. 7
Ibidem.

Ibidem.

COMMENTARIORVM LIBER. I.

V.

tabilia conderet. Et est q̃q; i. immutabilis permanet, dũ hæc eadem regit currentia mutabi-
 liter. Venturus est nihilominus, i. immutabilis apparebit, cum præterierit hæc mutabilũ re-
 longè inferius scriptum est: Et bestia quam * vidi fuit, & non est. Consolationem ergo reci-
 piant in gratia ista tam ipse Iohannes exilio relegatus, quã & omnes qui pie volentes vi-
 uere in Chro persecutionem patiuntur, q̃a futurũ est vt de omni persecutione siue p̃sequen-
 te dicat, fuit & non est. De isto autem propter quem patiuntur semper dicat: Qui erat, & q̃ est
 & nunquam esse desinet. L Et à septem spiritibus qui in conspectu throni ei sunt. JA septẽ
 spiritibus, i. à septiformi spũ. Ita vero dicens, prioris scripturæ vultum respicit, vbi sic scri-
 ptum est: Et requiescet super eum sp̃s domini, sp̃s sapientiæ & intellectus, sp̃s consilij &
 fortitudinis, sp̃s scientiæ & pietatis, & replebit eum sp̃s timoris domini. Et hic nimirum
 opportune ad illius scripturæ faciem respexit, præsertim, quia is, de quo propheta loqueba-
 tur, flos qui ascendit de radice Iesse, agnus dei, idemq; leo fortis, eorundem septem spiritũũ
 sup se requiescentũũ, fortitudinẽ simul & claritatem significabat. Illi in septem suis cornib;,
 septemq; oculis, & in septem lampadibus ante thronum dei ardentibus, & in tot mysterio-
 rum signis septemplexibus, septem libri signati sigillis, septem angelorũ tubis, septemq; phy-
 alis, & ante omnia in septem stellis, septemq; candelabris, i. septem ecclesiis. Igitur à septem
 spiritibus, i. ab vno sancto septiformi spiritu, subauditur eadem gratia vobis & pax. ¶ Hi vi
 delicet septem spiritus in conspectu eiusdem throni patris sunt, id est, in conspectu sancto-
 rum angelorum qui a deo thronus dei sunt, & adeo in ipsis sedet de*, vt quidam ex eis etiam
 propriæ throni vocentur. Hoc nimirum exinde habent, quia spiritus isti in conspectu illo-
 rum sunt, i. quia spiritus istos conspiciunt. Nam nisi isto septiformi spũ confirmati essent,
 nullatenus sedentis pondus dei ferre p̃gualerent. Ipse enim sp̃s amor est, quo solo idonea
 sit creatura rationalis, vt in ea maiestas dei sedeat, quam ferre non potest quisquis illam nõ
 amat. Nam contrario de illis, quorum in conspectu siue diligenti memoria non sunt spiri-
 tus isti, Palmista dicit: Sicut cera fluit à facie ignis, sic peccatores pereant à facie dei, vt vi-
 delicet intelligas, nullum posse subsistere à facie dei, nedum sedem esse dei, qui nõ habet hinc
 spiritum amoris. Ab isto ergo spiritu septiformi, gratia, inquit, & pax septem ecclesiis, cui?
 videlicet gratiæ & pacis hic fructus est, vt & ipsi cum sanctis spiritibus angelicis thronũ dei
 sint. L Et ab Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorũ, & princeps regũ ter-
 rarũ. ¶ Et ab Iesu Christo, inquit subauditur gratia & pax, vt propter quem facta est ipsa gra-
 tia, & q̃ est nostra pax. Nam gfa & pax per Iesum Christum facta est, & ipse est, inquit Ap̃s,
 pax nostra, qui fecit vtrãq; vnum. Hæc nanq; persona in adquirenda nobis hac pace & gfa,
 plus egit, & semetipsum impendit, nostram asumendo naturam, & obediendo vsq; a mor-
 tem, mortem autem crucis, eandemq; nostram in se resuscitando à mortuis, & confedere fa-
 ciendo ad dexteram patris, vbi nunc est, autoritatem nobis firmam retinẽs huius gratiæ &
 pacis. ¶ Recte vero hanc personam nunc nouissimo, i. tertio loco posuit, q̃a & hic de ea plu-
 ra dicturus est, & in sequentibus ipsa in diuersis figuris conspiciatur, ipsa plus & pene totum
 loquitur. Nam & septem quidem spiritus, singuli per ordinem singulis ecclesiis loquuntur,
 sicut loco suo diligentius considerabim;*, diciturq; per singulos siue de singulis, qui habet au-
 rem audiat quid spiritus dicat ecclesiis, sed hoc ipsum quod spiritus loquitur, in hac persona
 loquitur, dicente hoc illi & illi ecclesiæ, siue angelo ecclesiæ scribe. Ergo & pro * recompe-
 tentibus eadem persona laudibus exornatur atq; commendatur, vt in omnibus quæ loquit
 in hac quoq; scriptura, sicut & in cæteris, fides illi sine dubitatione adhibeatur. Qui est, inq̃
 testis fidelis. Et continuo adiunxit, primogenitus mortuorum. Addit adhuc, & princeps re-
 gum terrarũ. Et luculentius adhuc: Qui dilexit nos, inquit, & lauit nos à peccatis nostris in
 sanguine suo: & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo. Ipsi gloria & imperium in
 secula seculorum, amen. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum
 pupugerunt, & plangent se super eum omnes tribus terrarũ, etiam amẽ. Ego sum & o, prin-
 cipium & finis, dicit dominus deus, qui erat, & qui est, & q̃ venturus est omnipotens. ¶ Hoc
 modo, & supra iam dictum est, vt fidem catholicam Christi Iesu dilectus apostolus ore gra-
 tioso confiteretur, & eiusdem fidei gratiam simul ecclesiis imprecatur, & cum vtrũq; pulcher-
 rime faciat, miro modo vnum, id est, solam gratiæ & pacis imprecationem facere videtur.
 Singulæ dictiones summa cum dignitate procedunt, singulæ paucis in syllabis maiestatem
 continent sensuum latissimorum. L Qui est, inquit, testis fidelis. ¶ Vere testis quod Graecè
 dicitur martyr, quia & natus ob testificandam veritatem, & mortuus est pro testimonio ve-
 ritatis, quemadmodum ipse Pilato dicit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum,
 vt testimoniu perhibeam veritati. Nam & pater quidem testis, de quo ipse Iesus Chrs, & te-
 stimonium, inquit, perhibet de me, qui misit me, pater. Et spiritus sanctus testis, de quo idẽ
 cum, inquit, venerit paracletus, quem ego mittam vobis, à patre spiritu veritatis, qui à pa-

Vidisti,

2. Timot. 3

Psalm. 67

Iohan. 16
Eph. 2
Roma. 8
Eph. 2

Rebus;

Iohan. 18
Iohan. 8
Iohan. 13

tre procedit, ille testimoniu perhibebit de me. Sed hęc sola est persona, quę pro testimonio veritatis mortem sustinuit, vnde & digne solus hic idem filius dicitur testis. ¶ Et multi quidem testes veritatis mortem perferri sunt, propter verbu testimonij sui, vnde & Gręco nomine testes eos sancta ecclesia nominare consuevit. Sed non parua distantia est ob qua & iste etiam cum additamento splendide dicitur testis fidelis. Nam quod testis iste testificatus est, prius vidit & audiuit, quam in hunc mundum veniret, prius, inquam, vidit & audiuit, & post in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati, quemadmodum & coram p[re]sidente iam dicto ipse dixit. Hinc & Baptistia Iohannes: Qui de celo venit, super omnes est, & quod vidit & audiuit, hoc testatur. Omnes alij de terra venerunt, & prius nati sunt quam aliquid scirent, & post acceperunt aliunde ab alio indice quod testificatio dicerent, & hoc ipsum non perfecte, sed ex parte, vno ex ipsis Paulo ap[osto]lo dicente: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Solus ergo testis ille fidelis .i. talis qui antequam huc veniret ad testificandum rem viderit & audierit, tam certus vt non ex parte, sed totum perfecte cognouerit & prophetauerit. Adde quod mortuus per eodem testimonio veritatis, mortem ipsam vicit, & resurrexit a mortuis, quod ante cum testes alij nō fecerunt. ¶ Nā hoc est quod mox dicitur primogenitus mortuorum .i. primus ex mortuis resurgentiu. Resurrectio namque nobis regeneratio erit, quia videlicet nunc nascendo generati ad corruptionem, tunc resurgendo regenerabimur ad incorruptionem. Vnde dominus in regeneratione, inquit, vt diceret, in vniuersali resurrectione. In illa regeneratione mortuorum testis iste procul dubio primogenitus est, quia prior illis omnibus resurrexit, videlicet non iam moriturus. Ne mo quippe ante illum ita resurrexit, vt ultra non moreretur. Sed & testibus alijs, quorū primus fuit Abel iustus, hoc dedit, hoc effecit, vt resurgant & ultra non moriantur. Pulchra valde & splendida dictio, vt pro primo resurgente diceretur primogenitus mortuorum. Hoc nimirum splendore delectati dicimus, quia in illa tali gentura beatę apostolorum animarū, quasi matres extiterunt, quippe quę morienti domino Iesu Christo, donec resurgeret, maternę adfectu condoluerunt. Idcirco namque tali ad eos vel pro illis similitudine vsus est: Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius, cum autem pepererit puerum, iam non meminit p[re]sentię propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Tandem testis iste ad immortalitatem atque incorruptionem regeneratus, quid fecit? Ascendit in celum, & sedet a dextris dei. Hunc deus, ait Petrus, suscitauit, ac principem & saluatorem exaltauit. ¶ Addit itaque: Et princeps regu terrę. ¶ Quorum vel qualium regum terrę? Nunquid illorū, vel taliu, quales astiterunt aduersus dñm & aduersus Christum eius? Non vtiq; taliu hic est princeps, imo iudeus. ¶ Tales enim se dicunt reges terrę esse & nō sunt, sed sunt feruiter rā, cum sint seip[s]i peccati, subditi cupiditatibus terrę. Illorum est princeps iste, qui & si nō vulgo dicantur reges, sunt tamen reges terrę, quia terrenitatem suam norunt regere, liberi a peccato, ferui autem iustitię. Ergo non nisi regum iste princeps est. Omnes enim qui eius esse volunt, oportet tales esse. O vere pulchrum & gloriosum principis huius principatum qui omnes subditos sibi, reges suę regnum & regale facit sacerdotium. Nam hoc est quod postmodum dicitur: Et fecit nos regnum & sacerdotes. ¶ Multum iste principatus a tyranide differt seculi huius. Reges, inquit, gentium dominantur eorum, & q[ui] potestatem habet super eos, benefici vocant. Hęc & cetera ministris suis dicens iste princeps regum, etiam lauit pedes eorum. Hoc iam factu quasi seruu[m] confirmans per dicebat: ego autem in medio vestrum sum sicut q[ui] ministrat. Nam quo vltius administrandum regibus gentium sese diceret sedulus ministrus? Sic tamen ministrans, adhuc erat dominus & magister. Magister namque illi indigebant. At vero illic, quo post resurrectionem suam ascendit, sicut ipse se feruio, sic illi non indigebant ministerio. Ergo multo magis illic non erit ipse rex militantiū aut dñs seruientiū, sed sicut scriptum est, rex regum & dominus dominantiu. Sequitur: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ¶ Quod maximū erat in opere testis fidelis paululum distulerat, ita dicendo, q[ui] est testis fidelis, statimq; subiungendo, primogenitus mortuorū, quia nimirum anticipando resurrectionis gloriam transfilerat salutiferū passionis eius sacramentum, sed nunc pulchrius atq; splendidius sermone gratifico repetit dicens, q[ui] dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Commoremur aliquat[er] in isto gratiarum actionis fauo dulcissimo, sugamusq; eloquium dulce faucibus nostris sup[er] mel & fauu[m] ori nostro. ¶ Qui dilexit nos, inquit, vtiq; ante tempora secularia, & iste filius in patre, & pater in isto filio dilexit nos. Hinc etenim Ad Ephesios Paulus ap[osto]l[us] ait: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui p[re]destinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suę, in laudem gratię suę, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. ¶ Huius dilectionis actū ecclesia suspirans prima voce in Can. cantico: dicitur

Osculetur me osculo oris sui. Factum est quod optauit. Venit diligens atq; dilectus & torus desiderabilis, atq; omnibus oim gratiarum delibutus, vnguetis, in secreto virginalis vteri cubiculo, diu desideratum osculum dilectę porrexit, quippe vbi natura dei naturę hois verus deus verę carni & verę rōnali aīe sese coniunxit. Inde namq; sponsum suo procedens de thalamo, totum diligentissimū ad conscribendam in testamento sponse suę, & vniuerso generi eius dotem celestem aīm intendit. Generi, inquam, eius .i. vniuersis animabus q[ui] cum illa carne sua per vnicam fidem vna sunt genus, vna ecclesia, vnum corpus. Ventum est ad iudicium, de quo & dicebat: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiectus foras. Ostendit in ætate iudicij liberam se habere a culpa p[ar]icationis Adę naturam hominis. Venit enim, inquit, princeps mundi huius, & in me non habet quicq[ui]. Ostendit, inq[ui], etiā in hoc obediens quod Hierosolymam, vbi querebat occidendus, aduenit. Mandauerat enim deus in lege sic: Tribus vicib[us] per singulos annos festa mihi celebrabitis. Solēnitatē azimorum custodietis, & solēnitatem messis primitiuę, solēnitatem q[ui]q[ue] in exitu anni, q[ui] cogregaueris vniuersas fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram dño deo tuo. Cū itaq; secundū legis mandatum venisset Hierosolymam, irruit in eum temerarius iam dictus princeps mundi huius, & in eum q[ui] mortis causam, .i. p[er]m[iss]iōem non habebat, p[er]nam mortis exegit, oblitus p[er] fatuitate iuris illius tenorē, quo sibi arrogabat propter peccatum vnius hominis, omnes hoies possidere. Si enim propter vni[us] delictum p[er]iōres cōstituti sunt multi, cur nō propter vnius iustitiam iusti cōstituerentur multi? ¶ Diligens itaq; nos, mortuus est propter nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Quod? Vnus ex militibus lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Illo sanguine nos redemit, illa aqua nos a peccatis nostris lauit. Nos, inquit, semetip[s]um eis q[ui] peccauerunt cōnu merans dilectus ap[osto]l[us] Iesu Christi. Ne putes eum facere distinctionem vllam Iudęi & Gręci, sed & alius quidam ex illis hoibus Israelitici generis ait: Eramus enim & nos aliqui natura filij irę, sicut & ceteri. Itemq; alius notę sanctitatis ex illo g[en]e. Sicut pannus, inquit, menstruatę omnes iustitię nostrę. Lauit ergo nos .i. omnem ecclesiā, a peccatis nostris. Eo vsq; dilexit nos, non quales eramus dilexit nos, sed diligendo vt alij essemus, illo sanguine, & illa aqua lauando, regenerauit nos. Ita concorporalem carnis suę quam assumpserat, diligendo effecit ecclesiam, ita tradidit semetip[s]um pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro atq; in verbo vitię, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habetē maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Non solum lauit eos qui iam erant credentes, vel fuerant, sed eos qui futuri erant. Non quidem actu iam tunc, sed potestate lauit eos q[ui] futuri erant. Neq[ue] enim iam lauati poterant, qui nondum nati erant, vel qui nondum crederent. Potestate dedit eis lauati, potestatem dedit eis filios dei fieri, per laucrum reg[en]ationis. Dixit em̄ discipulis suis, postq[ui] resurrexit a mortuis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in noīe patris & filij & sp[irit]us sancti. Illa via, illa baptizandi regula, atq; illa q[ui] de templo illo a latere dextro, de templo corporis eius lanceato exierat, & primitiuā, q[ui] a seculo collecta fuerat, lauerat ecclesiam, in mare gentium descenderunt, iuxta illud Ezechielis variciniū: Aqua istę quę egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendit ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aque, & oīs aīa viuens q[ui] ferpit, quo cunq; venerit torrens, viuet. Hic tantus fructus est dilectionis illius q[ui] nos dilexit, & in vtero virginali naturam nostram verbum deus sibi copulauit. Illa dilectionis copula tali exitu omnem filios dei, qui dispersi erant, in vnum congregauit. L Et fecit nos, inquit, regnum & sacerdotes, deo & patri suo. ¶ O mira bonitatis dignatio, maior corde & ore nostro, non ad feruitutem nos emit tam caro pretio, tam pretioso sanguine suo, sed vt faceret nos regnum & sacerdotes deo & patri suo, regnum vtiq; patri suo, sacerdotes deo suo. Rex & sacerdos solus erat, reges & sacerdotes facere de seruis peccati, de filijs mortis proposuerat, & iccirco sanguinem fundebat. Quantorum hic testis fidelis meritorum, quantum caput est coronarum? Sumes, ait dñs in propheta, argentum & aurum, & facies coronas & pones in capite Iesu filij Iosedech sacerdotis magni. Super hoc vir illustris Hieronymus ait: Imponitur autē coronę Iesu filio Iosedech sacerdoti magno, quia per singularis virtutes nostras dominus coronatur, imo nobis per virtutem p[en]itentię coronatus, saluator in singulis coronam accipit. Vere ergo domine dominus noster admirabile est nomen tuum, quia gloria & honor admirabili coronati hęc principem regum, rot coronas, rot vel quantis ex regibus cōstitat hoc regnum, in quo omnes, q[ui] sanguine eius sacraui sunt, splendidi reges sunt. ¶ Et facer dotes, inquit, nos fecit, eius videlicet sacrificij q[ui] sp[irit]ualem Pharaonem .i. diabolū, vicit, regnumq; p[er]t[er]si destruxit. Nam sicut filij Aaron iccirco typici illius sacrificij sacerdotes fuerunt, quia pater eorum cum Moysē minister fuit, liberationis illius, quę per illud commemorabatur paschale agni annuiculi conuiuū, ita filij sacerdotis huius, quos sp[irit]ualiter genuit per lauacrum reg[en]ationis, iure sacerdotes sunt sacrificij illius, quo commemoratur non temporalis,

Cant. 4
Exod. 34
Deute. 16
Iohan. 19
Eph. 2
Eia. 6
Eph. 6
Matth. vii
Ezech. 74
Zacha. 4
Palm. 8
A 4 vt illa

vt illa, sed æterna salus oim. Recte ergo non est distinctio qua ex gente vel tribu sit quis, dñ modo scientia & morib⁹ sit idoneus, q̄ videlicet omnes cœlestis sacerdotis, q̄ neminem secundū carnem genuit, secundū sp̄m filij sumus. ¶ Et si non omnes hic ordine illo sacerdotij fungimur, vt corpus & sanguinem eiusdem domini nostri ore sacro conficiamus, attamen in eo sacerdotes nos omnes esse oportet, vt nosmetipfos deo offeramus, quemadmodū dicit Ap̄s: Obsecro vos vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationale obsequium vestrum. Alter enim non concedit nobis introire in illa cœlestia sancta sanctorū, in ipsum cœlū, vbi species istæ nostri sacrificij, species panis & vini non erūt. ¶ Sacrificium autē quod semper offerat nulli deerit in æternū. s. hostia gratiarū, & vox laudis, vox exultationis & confessionis. Eiusmodi est idip̄m quod hic continuo subiungit. ¶ Ipsi gloria & imperium in secula seculorū, amē. ¶ Hoc nimirum ratio iustitiæ postulat, vt accepto beneficio, creatura laudem & gratiarū actionem creatori retribuatur. Exempli gratia: Sic Moyses & filij Israel ab Aegyp̄tia seruitute liberati per sanguinem agni, merito Pharaone & exercitu eius in mari rubro, canticum gloriæ domino decantauerunt. Ingratitudinis quippe initium est, beneficium non agnoscere, & ad referendū gratijs os mutū & linguā continere. Hoc ergo laudis & gratiarū actionis breue canticum, eo dicente, ipsi gloria & imperium in secula seculorum, dicamus omnes, amen, & omnis, vt ait Ap̄s, lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. ¶ Hactenus hic fidei nostræ præcentor de clarissimis præcentoribus vnus, quæ ad confessionis perfectionem necessaria sunt ipse confessus est, & confitendi nobis exemplum dedit, & si verbis alijs, eodem tamen sensu quo in symbolo communi omnes confitentur apostoli, quod ipsi tradiderunt nobis. ¶ Vñ superest, quod & maximum est, quia inde videlicet, vbi nunc sedet, princeps regum terræ, vbi est illi gloria & imperium in secula seculorum. Inde, inquam, de illa gloria sua, de illa de xtera patris, cū imperio & maiestate sua magna ventur⁹ est iudicare viuos & mortuos. Sequitur ergo: Lece venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & q̄ cū pupugerūt. ¶ Ecce, inquit, videlicet quia prope est. Inde & alius ap̄s, dominus, inquit, prope est, nihil solliciti sitis. Familiare est more prophetarū & omnium sanctorū vigilium, qui aduentum illum vigilanter præuiderunt, dicere, ecce venit, ecce apparebit, velociter veniet, cito apparebit vobis. At vero seruus malus, putat in tempora longa fieri istud, dicens q̄ in corde suo, moram facit dñs meus venire, incipit percutere conseruos suos, ac mādūcare ac bibere cū ebris. Sed quid? Veniet dñs serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq̄ eius ponet cum hypocritis, ibi erit fletus & stridor dēium. Eis igitur q̄ dormiunt, & præ ebrietate sensum non habent coangustatum, tempora longa videntur. Nam dis qui vigilat, quorū prudentes animas fides enutrit, spes prouexit, charitas dilatauit, & magnas fecit, breue existimatur omne tempus præ sentis seculi pro consideratione æternitatis & seculi venturi. Itaq; ecce venit, cito venit, cito apparebit. Quomodo? Qualis? vehiculis? Quali sedens tribunali? Cum nubibus, inquit. Hoc ipsum & ipse præ dixit: Ex tunc, inquit, videntur filij hominis venientem in nube, siue in nubibus cœli, vt in alio euangelio scriptū est, cū potestate magna & maiestate. Sed & angeli ascendente illo dixerūt: Sic veniet quemadmodum vidistis eū eūtem in cœlū. Susceperat autē eū nubes ab oculis eorū. Igitur sic veniet, i. quem nubes suscepit, veniet ite: cū nube, siue cū nubib⁹ cœli. De qbus & Ap̄s: Simul, inq̄, rapiemur in nubibus obuam domino in aera, & sic semper cū domino erim⁹. ¶ Hic iam querit, quare sic veniet, quam ob rem cū nubib⁹ veniet: Nunqd vt nubib⁹ occultetur siue abscondat⁹? Non vtiq; Tūc enim manifestus veniet, q̄ dudū venit occult⁹, & sicut hic scriptū est, videbit eū omnis oculus. Quare ergo veniet cū nubib⁹? Aliam scripturam in terrogemus: Propheta Esaias cū præmisisset de impio sub interrogatione dicens: Et nō videbit gloriam domini, continuo per q̄ndam concessionem subiūxit: Dñe, exaltet man⁹ tua & non videant. Et protin⁹ adiecit: Videant & confundant zelantes ppli, & ignis hostes tuos deuoret. Ac si inutiliter concessisset, exaltet manus tua, & non videant, correxit dicens, videant & confundant. Ergo q̄dammodo non videbūt, & q̄dam alio modo impij q̄q; venientē videbūt. Vt non impij videant gloriam domini, veniet cū nubibus, vt confundant videntes impij, videbit eū omnis oculus. Nubes quippe cum qbus veniet, gloriam ei⁹, ne impij videant, abscondit: sed potentem maiestatis eius, quin ois oculus videat, non abscondit. ¶ Quales enim illæ tunc erunt nubes: Non vtiq; quales nunc sepe videm⁹, pluuijs rotantes, terrāq; refrigerantes, sed nubes tempestuosæ, ignem spirantes, fulmina iacentes. Nam ignis in cōspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Nubium eiusmodi, nubium ardentium vehementiam Paulus exprimere laborans, Thessalonicensibus scribens ait: Si tamen in stū est apud deū, retribuere tribulationem his q̄ nos tribulant, & vobis, q̄ tribulamini, requie nobiscū, in reuelatione domini Iesu de cœlo cū angelis virtutis ei⁹, in flamma ignis, dantis vindictam his qui non nouerunt deum, & cetera. Hoc omnis videbit oculus, vobis impij vt

Roma, 12.
Exod. 19.
Philip. 2.
Philip. 4.
Esaig. 66
Ezechiel. 7.
Ioh. 1.
Luc. 12.
Iud. 7.
Matth. 24
Acto. 1.
1. Thess. 4
Esaia. 26.
Psal. 40
2. Thess. 1.

confundantur, sed gloriā dñi non videbunt, quam vt non videant, exaltabit manus eius. Claritatem corporis eius, siue corpus claritatis eius, cui nostræ, vt Ap̄s ait, humilitatis corpus reformatum configurabit, illæ nubes obductæ impij abscondent, sed ipsum filium hominis non abscondent. Ip̄m videbit omnis oculus, & videntes impij confundentur, gloriā autē eius videbunt p̄n, q̄ vt semper cum dño sint, vt Ap̄s ait, obuam dño in nubibus rapiemur. Igneas nubes, nubilos ignes, raptim sursum incolumes transibunt, & sic semper cū domino erunt. Deorsum impij stupebunt & videbunt, vt videntes confundant, hi maxime, qui eum pupugerunt, hi, f. qui manus eius & pedes foderūt clauis, & latus eius lancea perforauerūt. Illi nimis videntes confundent, & confusionis eorū participes erunt, quoniam non obediunt euangelio eius. ¶ Et plangent se super eum omnes tribus terræ. ¶ Hoc cum antiquioris propheta testimonio dixit hic Ap̄s & euangelista, qui de peccatore dñi hausit sapietiam, Hebræus ex Hebræis, quem saluator amabat plurimum. Nam in Zacharia sic perfona huius principis regum loquitur, Et aspiciet ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu q̄si super vnigenitum, & dolebunt super eum, sicut doleri solet in morte primogeniti. Hui⁹ testimonij prophetici solam partem hanc, & aspiciet ad me quem confixerunt, hic idem Iohānes in euangelio suo recitauit, præmissio, quia non fregerunt crura eius, sed vnus militum, lancea latus domini aperuit, ita subiungendo: Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleteretur, os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. Hic autem quod illic omisit, s. hanc sequentem partem, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, hoc modo addidit, & plangent se super eum omnes tribus terræ. ¶ Quod hic ait, oēs tribus terræ, nihilominus apud eundem prophetam habes, vbi protinus ita scriptum est: Et planget terra, familia & familia seorsum, familia domus Dauid seorsum, & mulieres siue vxores eorum seorsum, familia domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum. Familia domus Leui seorsum, & mulieres eorū seorsum. Familia Semei seorsum, & mulieres eorū seorsum. Oēs familia reliq; familia seorsum, & mulieres eorū seorsum. Pro familijs LXX. interpretes tribus posuerūt, q̄s iste in ceteris secutus est, vt pote Græco fermone conscribens, q̄ videlicet sermone, ab isdem LXX. interpretibus scripturæ translata fuerūt. Igitur & q̄d nūc ait, oēs tribus terræ, cū testimonio loquitur eiusdē prophetæ: Tūc etenim & tribus domus Dauid, & tribus domus Nathan, & tribus domus Leui, & tribus domus Semei à suis vxoribus separabuntur, i. cunctis voluptatibus suis fraudabuntur, vt plangāt vnigenitum & primogenitum dominum Iesum Christum, de quo dixerat, sanguis eius super nos, & super filios nros. ¶ In Dauid, regia tribus accipitur, hoc est, Iuda: in Nathan, prophæta talis ordo describitur: Leui refertur ad sacerdotes, ex quo ortum est sacerdotium: in Semei doctores accipiuntur, ex hac enim tribu magistrorum agmina pullularunt. Reliquas tribus tacuit, quæ non habent aliquod priuilegium dignitatis. In eo autem q̄ ait, omnis tribus reliqua, tribus & tribus seorsum, & vxores eorū seorsum, vniuersas absq; noie comprehendit. ¶ Sane planctus huiusmodi tunc typus extitit, q̄ Iosias rex iustus à Pharaone cognomen to Nechao vulneratus est, super quo lamentationes scripsit Hieremias, quæ leguntur in ecclesia, & scripsisse eum Paralipomenon liber testatur. Nam quod illic, s. in lamentationibus scriptum est: Spiritus oris nostri Christus dominus, captus est in peccatis nostris, cui diximus, in vmbra tua viuemus in gentibus, longe personam Iosia super excellit nisi quod iam dictum est, ille vulneratus crucifigendi saluatoris typus fuit. Nam sicut eo tempore post reges pctōres spes omnis populi erat in Iosia, & occiso illo magnus planctus in vrbe commotus est, ita propter crucifixū saluatorem tunc renouabitur planctus vniuersis tribubus terræ, i. amatoribus terræ, qui illum occiderunt, loquentes & dolos cogitantes, vt ait Psalmista, in iracundia terræ, i. irati propter terram, quam simulabant sibi propter eum tollendā esse. Si, inquit, dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & veniet Romani, & tollēt & nfm lo eum & gentem. ¶ Et notandū, imo mirabile, q̄d ita dixit, & plangent eum quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. De hoc in q̄dam opere ita me dixisse memini: O Iudæi, Christus dei filij vobis non complacuit, q̄ talis erat, q̄ taliter venit, q̄ sic & sic operatus est, quia sic & sic locutus est, nullo modo vobis complacuit, animo vestro non conuenit, alium vultis, alium expectatis. At ille scilicet deus pater, qui istum misit filium, alterum nō habet. Iste filij primogenitus atq; vnigenitus est illi. Alterū, inquam, non habet. Primus illi & nouissimus est iste, alium non mittet. Quid ergo facietis desolati? Nimis, vt ait nunc ille, aspicietis ad eum quem confixistis, vt ait, inquam, nunc sp̄i ritus eius, graui veritate, vera grauitate, plangetis super eū q̄si super vnigenitum, & dolebitis super eū sicut doleri solet in morte primogeniti, quia vobis mortuus est hic primogenitus, quia vobis vos occidistis vnigenitum, post hac saluatorem, neq; hunc habituri neq; alium, quia hic solus est, hic primogenitus, hic vnigenitus est. ¶ Hæc omnia vehementi affirmatione roborare intendens, quia sine dubio vntura sunt, dicit: Etiam amen, q̄d idē est ac si

Philip. 3
1. Thess. 4
Iohan. 16
Zacha. 12
Iohan. 19
Exod. 12
Zacha. 12
Ibidē
Matth. 27
Typicus
2. Para. 31
Thess. 4
Psal. 34
Iohan. 11
ac si

ac si diceret, qd in Euangelio suo scribere solet, domino dicere, amen amen. Cum em apud ceteros Evangelistas semel tantum in singulis locis scriptum sit amen, exempli gratia, vt illic secundum Lucam: Amen dico vobis, coelum & terra transibunt, verba aut mea non transibunt, apud istum Evangelistam semper duplicat hoc ipm amen, videlicet, qa euangelista huic os diuini est, & maiora loquit apud eum dñs Iesus, & iccirco, vt rerum pondera sentiantur, dictionis quoq; modus vel pondus geminatur, pro vehementia confirmationis. Amē amē dico tibi, amen amen dico vobis. Quid autem maius aut terribilius potest dici, q̄ nunc in p̄senti loco dixit. Recte igitur in p̄senti loco affirmationem duplicauit, dicēdo, etiam amē, vt ad credendum euigilet omnis qui audit. Sequitur: Ego sum α & ω, principium & finis, dicit dominus deus qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. Totum quod haecenus dixit de persona filij parum erat, nec sufficiens ad salutem credenti vel confitenti. Quid enim illic offenderet Cherintum, Hebionem, siue Arrium, aut alium quemlibet diuinitatis Christi inimicum, hæreticum: testem fidelem, primogenitum mortuorum, id ē, primum resurrexisset a mortuis dominum Iesum, & principem esse regum terræ, cumq; nos diuini & lauisse nos à peccatis nostris in sanguine suo, & venturum esse cum nubib; .i. ad iudicandum viuos & mortuos: Hereticus quoq; quilibet eiusmodi concederet, & confiteretur, sed eundem esse deum, deo patri coæqualem sine initio cum patre, vel in patre manentem, non confiteretur. Recte igitur illa dixisse non contentus, addit istud quod summū est, in quo fides Christiana cōsistat velut supremo gradu, de Christi diuinitate sublimiter & que vt de patre sentiens, sicut dignum est, & dicens in persona eius, vt videlicet maiori tonitru, quæ contradicunt illi ranæ loquaces, conerant. ¶ Ego sum α & ω, principium & finis, dicit dominus deus qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. Hæc enim dicens, siue dicentem illum inferens, patri coæquat, de quo idem supra dixerat, qui est, & qui erat, & qui venturus est. Quid dixerit, quid intelligi velit per α & ω confestim exponit dicendo: principium & finis. Duæ namq; literæ Græcorum, quibus vel cuius lingue ecclesis hunc librum scripsit, duæ, inquam, literæ illius lingue summa & vltima istæ sunt, α & ω. Vt ergo dubium nō sit, quale vel cuius rei principium sit vel finis, per α commoniti, quæ litera, vt iam dictū est, Græci alphabeti prima est, ad sacræ scripturæ exordium respiciamus, vbi scriptum est: In principio creauit deus cœlum & terram: & per ω, quæ vltima est, item commoniti, ad finē eiusdem scripturæ in euangelico volumine respiciamus, vbi scriptum est: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi, vt veraciter credamus, & confiteamur, hunc esse & principium, in q̄ oīa facta sunt, & finem vsq; consummationem, qua omnia restaurata & perfecta sunt. ¶ Præterea & illud sciendum, quia α vnum, ω autem apud Græcos octingentos significant. Omnes enim literæ apud Græcos verba componunt, & numeros faciunt: & sicut quæ sunt ordine posteriores, ita suis characterib; numeros titulāt ampliores. Prima, vt iam dictū est, litera α vnū, ω significat octingentos. Et in hoc nimis pulchritudo mysterij magna & delectabilis est: qa videlicet q̄ in principio vnus erat filij vnice, siue vnigenit; , in fine seculor; filios dei fecit, non quidem genitos, sed adoptatos habebit q̄si octingentos. I. innumerabiles, octo beatitudinib; per diuersas mansiones dispersio deo remuneratos, remunerando dispersitos. Vbi præter hūc locū hoc dicit dominus deus: Non solum in Euangelio suo vbi dicit Iudæis, ego principium q̄ & loquor vobis: verū & in Esaia ip̄sa loquitur persona saluatoris: Ante me non est formatus deus, & post me non erit: Ego sum dñs, & non est absq; me saluator. ¶ Ampli; aut, q̄n vt præmissum est, veniet cum nubib; , quādo vi debet eū omnis ocul; , & qui eum pupugerunt, qui mala dixerunt ei: quando morietur & peribit nomen ei; , q̄ pungentes siue transigentes, hoc efficere vouerunt, vt omnino nō esset, vt omnino non auferretur de terra memoria illi; : tūc opportune dicit hic dominus deus, tūc inquam vociferabitur & clamabit: & super illos inimicos suos cōfortabit, & istud dicit eis: Ego sum α & ω, principium & finis. Ac si dicat: Non sicut vos mihi improperastis ego sum filij fabri, aut ex illo fabro Ioseph esse cepti, non sicut vos voluistis vt perirem, ego perij aut esse desii, sed sum & ante Ioseph, & ante omnes, & post me nullus erit. Nam & in propheta dicebam vobis, qa ante me non est formatus deus, & post me non erit. Quod sequitur dicēs: L Qui est, & q̄ ventur; est omnipotens. ¶ Dictionem confirmat eandem dicens: Ego sum α & ω, ego sum principium & finis. Credentiū quippe vox est, Iohannis & omnium nr̄m credentiū atq; confitentium, quod veritatem de seipso testetur hic domini de; , quod non sit recens deus aut dominus, sed sit ille, à quo, vel cum quo venientes & missi prophetæ dicebant olim: Hæc dicit dominus deus: Ille idem omnipotens qui erat ante Abraham, quib; loquebatur ad eum dicens: Ego sum dominus omnipotens, ambula coram me & esto perfectus, quodq; ipse venturus, & in gloriofa essentia sua sit permanens, cum ad nihilum redacti fuerint inimici eius, qui pungentes eum dicebant: quando morietur, siue ecce moriet, & peribit nomen eius.

Luc. 21. Gen. 1. Math. 28. Iohan. 8. Ela. 43. Psal. 40. Matth. 13. Luca. 4. Ela 40. Gen. 17. Psal. 107. Psal. 40

Præmissio

Præmissio iam hoc tā splendido tantæ tamq; catholice & aplice confessionis apparatus, tandem narrationē suam ingreditur sanctæ fidei doctor, & confessor reuerendus, ac celestis reuerentiæ orator magnus: in medio septem ecclesiarū, siue in medio vnus vniversalis ecclesie, ore aperto digne audiendus. L Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione & regno & patientia Iesu: sui in insula quæ appellat Pathmos propter verbum dei & testimonium Iesu Christi, sui in spū in dominica die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe in libro, & mitte septē ecclesie quæ sunt in Asia, Ephesum, & Smyrnā, & Pergamum, & Thiatyram, & Sardis, & Philadelphiam, & Laodiceam. ¶ Ecce iam tertio noīs sui titulum operi huic diligēs ac sollicitus autor p̄fixit. Primo, cum dixit: significauit mittens per angelum suū seruo suo Iohanni. Secundo, cum dixit: Iohannes septem ecclesie q̄ sunt in Asia, Et nunc tertio: ego, inquit, Iohannes frater vester. Quam ob causam iste dicitur siue narraturus hoc modo sui nominis positionem triplicat: Nunquid casu, aut nomen suum dilatare studens, inculcat & replicat? Non vtiq;: sed vtilitati nostræ intendens, reuelationes difficillimas quas conscribere ingreditur, p̄munit ac defendit, ne contemnatur: ne qd futur; erat, ob sui difficultatem liber vituperet, & sensibus dignis carere iudicetur: aut eius, cuius est. f. Iohannis apli & euangelistæ, dilecti Iesu Christi, esse denegetur. Hoc etenim longe accidit post illud tempus. Nonnulli etiam Iudæico intellectu de futuris promissionibus sentientes, easq; corporaliter exhibēdas docētes, & mille annis in delicijs corporalib; in hac terra sanctos cum Christo esse regnuros: huius sui dogmatis probamenta, sumptis ex hac reuelatione testimonij, conabatur asserere. Contra & alij librum hunc (vt ecclesiastica testatur historia) penitus refutandum à Canone scripturæ atq; abijciendū putarunt, singula quæq; eius capitula arguentes: & dixerunt, p̄tulationē libri nō esse verā, sed alienæ scripturæ Iohannis tm̄ nomen impositū: vnde neq; Iohannis hūc esse librum, nec reuelationē videri posse, q̄ crasso quodā velamine ignorantia contegatur. Inter hos Dionysius, eps ecclesie Corinthiorū, vir magnæ in verbo dei eruditionis & gratiæ: Ego, inquit, scripturam libri huius spernere atq; abijcere nullatenus audeo. Hoc magis de eo iudico, qd excedat atq; emineant quæ in eo scripta sunt, humane auditionis modum, & sit in eo arcanus quidam & reconditus atq; admirandus oribus sensus, quem & ego admiror ac veneror, etiā si nō intelligo, & ita sentio, qd diuina aliq; sacramenta sermonibus contegant humanis, non tā iudicio meo discernens, q̄ fide credens. Et ideo nō reprobō q̄ non intelligo, sed tanto magis admiror, quāto minus assequor. Post hæc vero totius libelli differens corpus, & singula quæq; discuties atq; euidenter ostendens, nullo mō fieri posse, vt secundū literā dignus in eo intellectus appareat. Addit etiā hæc dicens: Consummata igitur omni prophētia, beatos dicit eos q̄ hæc custodiunt. Sed & semetipsum b̄m̄ dicit: Aut em̄: Beatus q̄ seruat verbum p̄phetiæ libri hui; . ¶ His & huiusmodi obiectis & responsis, liber iste reuelationum celestium, discētus atq; contrēdictus noīs autoritatis: & nisi spūs sc̄tus, qui hæc omnia reuelauit, rōnabilis reuerentiæ viros p̄parasset ad defendendum, tantas tāq; pretiosas margaritas porci conculcassent, hæretici cōtaminassent. Quid futurum erat, si nō stetit in ingressu orationis tanta tantiq; noīs autoritas? Recte igitur, quia secundum legē, in ore duorum aut trium testium stat omne verbum, tertio repetitum sui nominis titulu; posuit Iohannes, qui testimonium perhibuit verbo dei, & testimonium Iesu Christi quæcūq; vidit. ¶ Et nota quanta hæc ipsa noīs autoritas sanctæ humilitatis gratia respiciat: frater inquit, vester, & particeps in tribulatione & regno, & patientia Iesu. Poterat enim diceret, Ego Iohannes doctor & apls, vester p̄dicator, & euangelista vester, discipulus ille quem diligebat Iesus, cuius particeps, cuius vos meruistis esse fratres. Et recte quidē dixisset: sed hic locutionis modus nū adeo paruuli esset, paruuli talis, qualem vnumquemq; ap̄to fieri vel esse voluit bonus magister, cū diceret: Amē dico vobis, nisi cōuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnū cœlorū. Quicūq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic magnus vocabit in regno cœlorū. Quenā est moderatio siue modestia paruuli? Quāto tempore, inquit, Apl̄s, hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cū sit dñs oīm. Et nos quidē oēs nō iudicio serui sumus: hic aut Iohannes dilectus dñi Iesu de filijs est, quib; bona sermonis dei hæreditas testamento legata est. At ipse ab illo bono magistro didicerat, se hic humillime per virtutē, quō inter seruulos, siue inter seruulos filios humiliat; se paruul; , qui paruulus est per ætatē, sedens in puluere cum illis, non amans primos recubitus in cœnis, nō salutationes in foro, nō primas cathedras in synagogis. Recte igit, & vt talis magistri discipulus de cet, nostro videlicet humillimū seruulo; cōsortio cōtensus est, dicēs: Ego Iohannes frater vester, ego Iohannes particeps vester. Quod si causa poposcisset, nimis nō dubitamus eum dicere potuisse, quod maius, imo quod humilior est: ego Iohannes, seruus vester. Nam & hoc dicere nō dubitauit alius, videlicet vas electionis Paulus, eiusdē Iesu Christi apls: Non, inquit, p̄dicamus nosmetipsos, sed dominum Iesum Christum, nos autem seruos vros per Iesum.

Deut. 17. Iohan. 2. Math. 107. Galat. 4. Matth. 23. 2. Cor. 4. Vester,

¶ Vester, inquit, particeps in tribulatione. Magna cordis mansueti & humilis congratulatio. Exortem tribulationis, siue tribulationum iustorum, quoniam multa sunt, aliq̄s illum existimaret, p̄ eo quod de illo in Euangelio sic scriptum est: Conuerfus Petrus vidit illū discipulum quem diligebat Iesus sequentem, & dicit de eo: Dñe, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Sic cum volo manere donec veniam, qd ad te? Tu me sequere. Ac si diceret: Non eum per passionē martyrij volo consummari, sed absq; violentia persecutionis diem expectare nouissimū; qñ ipse veniens, eū in æternā beatitudinis mansione recipiam. Et quid hoc ad te? Tu rñ crucis patibulum subeundo mea vestigia te sequi debere memēto. Pro hoc, vt iam dictum est, exortem illum putaret aliq̄s sanctoꝝ martyꝝ tribulatione. ¶ At ille calicem dñi bibit, calicem tribulationis, iuxta veritatem eiusdem dñi dicentis duobus filijs Zebedei, quorum hic vnus fuit: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Quibus respondentibus, posum⁹: calicem, inquit, meum bibetis, &c. V binam bibit iste illum calicem dñi? Nimiriū illic vbi iuxta ppheticum dictum. Simeonis iusti, beatæ genitricis eius animam gladius perforauit: Nā cum omnes discipuli relicto eo fugissent, ire dilectus discipulum cum maria matre ei⁹ iuxta crucem stetit, & clauos manuum ac pedum eius, lanceam quoq; perforantem latus eius ipse iniecit. Illic enim gladius idem, qui Mariæ matris animam perforauit, nūquid dilecti ac diligentis discipuli animam non teugit? Tetigit plane, & illic calicem domini bibens, sicut Mariæ, sic & omnium martyrum Christi particeps factus est in tribulatione. ¶ Particeps autem quicunq; est in tribulatione, ipse quoq; in regno particeps iure est. Illud quod sequitur, & hoc apud celestem regem ius legale est, ait enim Vos estis qui permanistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quod si omnibus cōmuniter dixit, quibus tunc in illo articulo fugituri essent, & Petrus quoq; negaturus esset, quanto magis huic dictum cōuenit, qd & tunc iuxta crucē stetit, & deinceps semp̄ p̄fecto fuit. ¶ Cum autē dixisset in tribulatione & regno, addidit & patiētia Iesu. Nam & postquā particeps fuit in illa tribulatione morientis, & regno resurgentis, Iesu patientiam habuit, imitando passum, obprobria, irrisiones, colaphos, & verbera: vt verbi gratia, quando & ipse cum alijs flagellatus est, sicut in Actis aplos legitur, & a Domitiano in seruentis olei dolū missus, ad vltimū ab hominibus separatus est. In eo quoq; particeps sanctorum fuit in patientia Iesu, quia sicut Christus Iesus patienter fuit, & prabat dices, p̄ ignosce illis: ita & iste diligebat illos qd ei mala inferebant, & p̄ eis orabat. ¶ Ego ille talis fui in insula, inquit, p̄pter verbū dei & testimoniu Iesu Christi. Historia nota est, .i. hunc beatum Iohānem in Pathmos insula relegatum p̄pter verbum dei, cui testimonium perhibebat, vel quod prædicabat ante omnia secula de corde patris natum: & p̄ter testimoniu Iesu Christi, quo testificabatur eum esse verbum incarnatum. Interpretatur autē Pathmos fretum: seruet enim illic mare amplū, eo qd sit angustum Illic exulāt, cui negabatur terra, cœlum apertum est. Exemplum ergo est oibus sanctis, qd quanto magis in fredo præsentis seculi affliguntur, tanto amplius illis secreta celestia manū festantur. ¶ Designata iam persona sua, loco qd exilij simul & causa, tempus quoq; curauit indicare: sui, inquit, in spū dominica dei. Solet enim qualitas rerum ostendi pro qualitate temporum. Hinc est qd Abraham in seruore fidei suæ, angelos meridie vidit, & Loth in p̄ditione Sodomos, vesp̄erit: Adam post meridiem: Salomon qd sapiētiam non seruat⁹, in nocte percepit. Ita ergo in hoc loco per diem dominicam aperte fides intelligitur, q̄ iam manifesta erat in toto mundo, quādo ista videbat. ¶ Quō autem vel quō in spū arbitramur eum fuisse? Si enim in suo tantum fuit spū, indignitas visionis consequitur, multumq; vident i derogatur: vt neq; ipse propheta, neq; verba eius propheta, neq; visiones eius reuelationes recte dicantur: quippe quas non intelligebat, si eos tantum in suo spiritu videbat. Exempli gratia: Pharaō qui videns septem spicas, & septem boues, non vtiq; corpore, sed spiritu dormiebat enim clausis corporis luminibus, quia videns, inquam, non intelligebat, ppheta nō erat, Ioseph autem qd non in suo, sed in dei spū vidit, .i. intellexit, propheta fuit. Pharaonis nanq; tantum spūs informat⁹ est vt videret: Ioseph autem mens, dei spiritu illuminata est, vt intelligeret. Hos visionum modos Apostolus breuiter distinguit, cum præmisso, si orerem lingua, & spiritus meus non orat, mens mea sine fructu est, continuo subiūgit: Quid ergo? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Quod ait ille de oratione siue psallendo, hoc idem de visione sentiendum est. Conspicētis q̄ppe per visum imaginibus non, nisi intellectus accesserit, qd mentis est proprius, reuelatio fit, vel agnitio, vel p̄phetia vel doctrina. Sed nunquid apud hunc Iohannem in visione talis erat cecitas, vt signa quidem rerum formarentur in spiritu, & in mente eius earundem rerum non resulgeret in intellectu? Absit hoc ab illo discipulo quem diligebat Iesus. Alioq; quomodo hic liber Apocalypsis, .i. reuelatio, diceretur? Vnde propheta vocari mereretur, ipso dicente, beatus qd lehit, & qui audit verba prophetiæ libri huius: Igitur cum dicit, fui in spiritu, sancto subintel-

Matth. 20. Luc. 2. Iohan. 19

Luc. 22.

Act. 17.

Luc. 23.

Gene. 18. 19. Gene. 3. 3. Reg. 3.

Gene. 41.

1. Cor. 14.

gamus spiritu, quemadmodū & illic ductus est Iesus in desertum a spiritu, sanctum vtiq; spiritu recte subintelligimus. ¶ Nec dubitamus dicere, id quod ait, fui in spiritu, idem esse ac si dixisset, fui vsq; ad tertiu cœlum raptus. Non enim, quia solus apostolus Paulus hoc de semetipso scripsit, idcirco putandum est, qd nullus sanctorum præter eum illuc raptus fuerit. Quemadmodū & illud quod alibi dicit: Euangelii quod euangelizatus est à me, nō est secundū hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud aut didici, sed per reuelationē Iesu Christi, non ita sentiendū est, qd præter eum nullus sanctorū per reuelationem dei veritatē Christi didicerit, vel qd omnes præter eum ab homine acceperint. Nullatenus existimandū est, quod hæc vel illa dicēdo, huic beato Iohanni vel cæteris sese præferat apostolis, imo & prophetis, qui vtiq; omnes nō ab homine vel p̄ hominē, sed per reuelationē dei, siue Iesu Christi didicerūt, quod erat omnibus illis rapti vsq; ad tertiu cœlū, id est, cœlestia per intellectuāle videre oculū. ¶ Tres nanq; cœli, tres modi visionū sunt. Est enim visio corporalis, qua corpora siue corporalia cū vi mentis luminibus corporis cōspicimus. Est spiritalis visio, qua imagines aliquas dormiēdo, aut etiā cogitādo videmus quidē, sed nondū intelligimus, quomodo vidit Pharaō septē spicas, septemq; boues, vt supra iā diximus. Est & intellectuālis, qua mens a spū sancto illuminat⁹ vt intelligat, quomodo intellexit Ioseph qd per easdē imagines significaretur. An non & ista quæ hoc libro cōtinentur, verba sunt eiusmodi, verba arcana, qd nō liceat homini loqui, id est, humano sensui cōmitti: Si enim homo ista loquat⁹, id est, si humano velit quisq; exponere vel suscipere sensu, perniciofa inde hæresis generat⁹, vt fecit quidā Nepos noie, in partibus Aegypti episcopus, qd ex hac reuelatione sumptis testimonijs Iudaico intellectu, conabat asserere, reprobationes dei corporaliter exhibēdas, & mille annis in delicijs corporalibus sanctos cum Christi regnarios esse in hac terra. ¶ Sed dicit aliquis: Si omniū apostolorū ista erat gratia, qd per reuelationē didicerūt celestia sacramēta Christi, quippe qui fuerūt hoies idio- tæ, & sine literis, qd opus erat vt tā vehementer Apostolus de semetipso assereret, qd vsq; ad tertiu cœlū raptus fuisset, qd nō ab homine, sed per reuelationē Iesu Christi didiceret? Ad hæc, inquit, Nimis opus erat pro eo qd periclitabatur apud Corinthios & apud Galatas fides euāgelicā, quasi pro Pauli apostoli persona pseudoapostolis p̄dicantibus, vt in circuncisione ritūq; Iudaicū fideles inducerentur, & pro hoc Paulo apostolo derogātibus quasi in tanto negotio nō esset audiendus, quippe qd nesciret veritatē euāgelij, quicq; nō est de magnis apostolis. Idcirco talia quæ p̄dicta sunt de semetipso asseruit, cæteris se nō p̄ferens, sed corā quans apostolis, videlicet vt permaneret veritas euāgelij. Sed iā reuelationis eiusdē semitas ingrediamur. Ait. I. Et audiui post me vocē magnam tanquā tubæ dicentis: Quod vides scribe. ¶ Quid erat post Iohānem, cū esset in spiritu? Nimiriū totus mundus, quicq; corporeis oculis cernitur, imo & totus p̄sentis ecclesiæ status. Retro hæc erant, qd videlicet ipse in anteriora extendebatur, cū ad illa videnda sursum raperetur: iurū aurē erat quod nunc dicimus. ¶ Dum ipse post occisionem Domitiani permittente Pio principe Nerua rediret Ephesum, cōpulsus est ab omnibus pene tunc Asiæ episcopis & multarū ecclesiæ legationibus, de cœterna patri diuinitate Christi, altius facere sermonem, eo qd in trium Euangelistarum scriptis, Matthæi videlicet, Marci & Lucæ, de humanitate eius, ac de his quæ per hominē gessit, sufficiens sibi viderent habere testimonium. Cur hoc? Videlicet dū esset in exilio irruptentes in ecclesiā hæretici, quasi in destituta pastore ouilia lupi, Marcion, Cherintus & Hebion, cæteriq; Antichristi, qd Christū fuisse ante Mariā negabant, simplicitatē fidei euāgelicæ peruersa maculauerāt doctrina. Igitur post se vocē magnam tanq; tubæ audiuit, quia futurū erat, vt magnopere compelleretur à iam dictis Asiæ pene omnibus episcopis, quatenus velut in bellū conlurgēs, perfidis obuiaret hæreticis, & gladio correpto verbi dei, defenderet terminos ecclesiæ fidei. Vehementē illā qua compellendus erat omnium intentionē per magnā vocē intelligimus. ¶ Simul quia veritas fidei nō angulos amat, nō in occulto, sed palā omni mūdo loqui desiderat, recte, non per qualemcunq; vocē, sed per vocem tubæ magnam, id quod iam dictū est, significari decebat. Quod vides, inquit, scribe. Hoc est dicere oēs episcopos Asiæ. O Iohānes dilecte Iesu Christi, qd supra p̄ctus eius recumbens, euāgelicæ veritatis fluente de ipso sacro dominici p̄toris fonte potasti, quoniam Marcion, Cherintus & Hebion, cæteriq; Antichristi, te absente, te exulātē, irruperūt in ecclesiā, & simplicitatē fidei euāgelicæ peruersa maculauerūt doctrina, Christū fuisse negantes ante Mariā: cæteri autē Euangelistæ, videlicet Matthæus, Marcus & Lucas, de humanitate eius sufficiens scriptis firmauerunt testimoniu, tu de antiquitate diuinitatis eius, quod vides, quod nosti, qd tenes, euāgelico stilo scribe, & scripto tuo cunctas hæreticoꝝ tenebras, patefacta veritate luce dispelle. ¶ Et mitte septē ecclesijs, quæ sunt in Asia, h. p̄metras & Smyrnā & Pergamū, & Thiatyram, & Sardis, & Philadelphiam, & Laodiceam. Mitte septē ecclesijs, id est,

Math. 4

Gala. 1

Tres modi visionum.

Gene. 41

1. Cor. 12.

Vide hist. eccl. lib. 7 cap. 21.

2. Cor. 12 Galati.

Nerua.

Iohan. 13.

B id est,

id est, trade vniuersæ ecclesiæ, quæ per totum mundū diffusa est, ordinata & confirmata sancto spiritui septiformi. Nam Asiæ quidē minoris septē sunt ciuitates metropolitanæ, quæ caput Ephesus est. Veruntamen quod loquitur septem ecclesijs Asiæ, vtiq; omni ecclesiæ dicit, quæ cū vna sit, septenatio numero cōprehenditur, quo sæpe solet vniuersitas designari. Specialiter quidē septem illis Asiæ ecclesijs suā prophetiā dirigit, quibus cum prædicatore diuina gratia p̄posuit, sed nihilominus vniuersali ecclesiæ tradere ista cupit, quæ sibi reuelata nouit esse, pro communi omnium profectu, cū sine exceptione dicat beatus q legit & audit verba prophetiæ huius. Sequitur. **L** Et conuersus sum vt viderē vocem quæ loquebatur mecū. **R** Rogantibus Iohannē, vt supra dictū, episcopis Asiæ, de cōternā patri diuinitate Christi, altius sermonē facere, ipse qd fecit. Nimirū ad orationē ieiuniumq; conuersus est, non aliter se facturū respondens, nisi in dicto ieiunio omnes in cōmune dominū precarentur, vt ipse digna scribere posset. Hoc fecit, imo cum hæc videret ipse, facturus erat. **R** Ecce igitur, & conuersus sum, inquit, vt viderē vocē quæ loquebatur mecū. Qui em̄ quodammodo in cælum ascendere, & latentem illic diuinitatem hominibus demonstrare rogatus, ad orationē & ieiunia confugit, sollicitus, suamq; fragilitatē suspēctus, recte conuerti vel conuersus esse dicitur, vt videat vocē quæ secū loquitur, id est, vt dono gratiæ supernæ obtineat, qd effari postulat, & quod ostendere sue conscribere ipse prior videre vel scire mereat. **L** Et conuersus vidi septē candelabra aurea, & in medio septē candelabros aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctū ad mamillas zona aurea. **E**t hoc ita deinceps factū est. Conuersus em̄, vt iam dictū est, ad orationes & ieiunia, simulq; indictū ieiunium celebrante ecclesia, vidit reuelante sancto spiritu qualia de Christi diuinitate scribere dignū erat, quæ & præfens pulcherrime designat litera, sensu aureo, superficie tota argētea. **E**t vidi, inquit, septē candelabra aurea. Septem candelabra, septē ecclesiæ sunt. Ergo sicut septē ecclesiæ sunt, & tamen vna est ecclesia, sic septē candelabra vnū candelabrum sunt. De quo videlicet candelabro ipse dominus loquitur in euāgelio: **N**emo accendit lucernā, & in abscondito ponit, neq; sub dio, sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur lumen videant. Hoc nimirū contra inuidiam loquebatur Iudaicā, quibus ante hæc dicta significauerat per similitudinē Ninuitarū, suam gentibus gloriam fore declarandam, ipsisq; videlicet Iudæis, oculum nequam habentibus, id est, inuidiis: & inuidendo peruentibus, gentes a duras esse penitentia. Dixit em̄: **V**iri Ninuitarū surgent in iudicio cū generatione ista, & condemnabunt illam, quia penitentia egerunt ad prædicationē Ionæ: **E**t ecce plus q̄ Ionas hic. **E**t est subintelligendum, sicut viri Ninuitarū penitentiam egerunt ad prædicationem sue signum long quisiuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic gentes penitentiam agent ad prædicationem suā, siue signum meum, postquam fuero in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, & perinde surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam. **Q**uæritis cur ita fiat? **V**idelicet quia ego lucerna sum: **E**t sicut lucerna idcirco accendit, nō vt in abscondito, sed super candelabrum ponatur, sic ego idcirco veni in hunc mundum, vt lumine meo gentes illuminentur. **I**gitur quod est secundum euāgelicæ veritatis rationē, lucernam poni debere vel positam esse super candelabrum vnū, hoc est secundū hanc reuelationem filium hominis cōspici in medio septem candelabros aureos, scilicet Christum, de quo dixit Simeon: **L**umen ad reuelationē gentium, iam tunc, cū hoc mysterium videret Iohannes, prolatus fuisse ad gloriam omnium ecclesiarum. **S**eptem namq; candelabra, vt iam dictū est, septē, id est, omnes ecclesiæ sunt. **Q**uæ videlicet candelabra recte aurea vident, quia sacra fides, ob quam vel ex qua hoc habemus gentes, vt candelabra, id est, ecclesiæ simus, auro, quod per ignem transit, assimilatur, quem admodū & Petrus apostolus loquitur: **V**t probatio vestræ fidei multo preciosior sit auro, quod per ignē probatur. **Q**ualem illum vidit in medio candelabros talium, candelabros aureorum: **V**t au diredt Marcion, Cherintus & Hebion, ceteriq; Antichristi, q̄ antiquæ Christi gloriæ derogabāt, imo sciret ipse certius Iohānes, quale de diuinitate Christi testimonium postmodum rogādus perhiberet, simile vidit filio hominis, vestitū podere & præcinctū ad mamillas zona aurea. **I**n similitudine filij hominis veritatē accipimus hominis, quæ admodum & illic: **I**n similitudine hominū factus est, & habitu inuētus vt homo. **I**n vestitu poderis, quæ vestis est sacerdotalis, dignitatē vel officij sacerdotij, quia sacerdos vel pontifex noster ipse est, de quo Apostolus: **H**abentes ergo, inquit, pontificē magnū, qui penetrauit cælos, Iesum filium dei, teneamus confessionē. **E**t Petrus apostolus: **E**ratis enim, inquit, sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopū animarū: **V**estrum. **I**n eo q̄ præcinctus erat ad mamillas zona aurea, intelligimus auctoritatē regiam, de qua Psalmista: **D**ominus regnauit, decorem indutus est, indutus est dñs fortitudinē em̄, & præcinxit se virtute, Decorē & fortitudinē quam indutus est, vel qua præcinxit se dominus

Et conuersus sum, id est, ad p̄ces & ieiunia.

Math. 6
Lucæ. 11

Math. 12
Lucæ. 11

Iohan. 1, 3

Lucæ. 2

1. Petri. 2

Philip. 2

Hebr. 4
1. Petri. 2

minus regnans, regno peccati destructo, & superata morte, per zonā aureā intelligimus qua nūc videbatur ad mamillas præcinctus. **C**ur em̄ ad mamillas, quarū in medio locus est cordis, nisi vt talis præcinctura significet, mamillæ scilicet & cordis, statū naturæ vitalis vel vitæ continētis, quia Christus iā rex est immortalis: **R**esurgens quippe à mortuis iam non moritur, mors illi ultra nō dominabitur. **E**cce iā hæc tria demonstrata sunt, scilicet em̄ esse filium hominis, id est, hominē, esse sacerdotē, esse & regem, verum hæc ceteri euāgelistæ Matthæus, Marcus & Lucas, iā sufficientibus scriptis testificati fuerant, & hoc testimonium supradicti hæretici audire non repugnabant. **Q**uamlibet em̄ Antichristi essent, Christū hominem, sacerdotem quoq; esse fatebantur & regem. **V**num est vnde controuersia suborta fuerat, scilicet eiusdē hominis, sacerdotis & regis Iesu Christi altissima & antiquissima diuinitas, Sequitur ergo. **L** Caput autē eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquā nix. **Q**uidnam est filij hominis caput, nisi diuinitas eius? **H**oc sciens & sponsa in Canticis Canticorū, caput, inquit, eius aurum optimum, Caput illud & capilli capitis illius candidi, tanquā lana alba, & tanquā nix. **D**ictum hoc de filio hominis filio dei. Porro de antiquo dieq; patre eius, Daniel dicit: **V**estimentū eius quasi nix candidum, & capilli capitis eius quasi lana munda. **E**rgo & ille antiquus dieq; hic filius eius filius hominis, qui apud eundē Daniele cum nubibus cæli veniebat, & vsq; ad illum antiquitatis peruenit, secundū caput, id est, secundum diuinitatem vnus eiusdemq; antiquitatis sunt. **N**ā huius atq; illius capilli capitis æque candidi sunt. **V**terq; per candorem capitis senex ostēditur, nulla distātia, quæ videlicet nec anno, nec mense, nec die, nec hora nec puncto, nec momento, sed neq; atomo filius iste iunior est illo tā sene patre suo. **T**alē vidit in spū, qui in corpore quoq; siue corporaliter pulsatus, causa iam dicta talē erat scripturus. **Q**uomodo vel quali scripto? **I**n principio erat verbū, & verbū erat apud deū, & deus erat verbū. **H**oc erat in principio apud deū. **I**gitur filius hominis vestitus podere, præcinctus ad mamillas zona aurea, caput habēs candidum, Christus dei filius est, homo verus, pontifex summus, rex magnus, deus antiquus & verus. **C**ōflabat suas interim blasphemias s̄a pedicti Antichristi, vt negarent illū extitisse ante Mariā, At ille sibi prouidēs, imo ecclesiæ suæ, in fide periclitanti cōsulens, iā Iohanni huic suū demonstrabat caput p̄ antiquitate candidū, quod non solū ante Mariā siue ante Abraham, sed & ante lucifera, erat sine tēpore genitum, ante tēpora de patre natum. **Q**uid porro fuit capilli præ antiquitate fide candidi tanq; lana alba & tanq; nix? **C**apilli, quæ de capite procedunt, & multi sunt, multa sunt verba dei, q̄ de vno vel vnū verbū, quod erat in principio, processerūt. **N**ā verbū deus in sua substantia, verbū vnū & vnū caput est, verba aut multa, quæ ad sanctos hoies siue prophetas deus locutus est, quasi multi capilli vnus capitis sunt. **Q**uare aut lanæ isti capilli assimilantur? **V**idelicet quomodo ex lana infusum transmissa texendo fit vestis aliqua, sic de capillis istis, id est, multiplicibus dei verbis in linguā vocēq; prophetarū transfusus, scribēdo cōtexta est sancta scriptura. **E**t quare non tanq; qualiscunq; lana, sed tanq; inquit, alba, siue (vt in Daniele scriptū est) lana munda? **V**idelicet quæ verba illa sancta sunt & munda, recta sunt & irreprehensibilia. **V**nde & illud: **E**loquia dñi, eloquia casta, Ierē. **L**ex dñi immaculata, siue irreprehensibilis, cōuertens animas. **C**ōuertēs, in quā, animas & lauās illas ab omnibus peccatis. **I**dcirco addidit, & tanq; nix. **N**ix namq; aliquādo emundationē significat. **V**nde propheta in psalmo: **L**auabis me, & super niuē dealabor. **I**tem in propheta: **E**t si fuerint peccata vestra vt coccinū, quasi nix dealabunt. **I**llud tandem sciendū, quia quisquis corā isto cano capite affurgit, & candidis eius capillis reuerentiam facit, id est, verba eius digne suscipit, propter hoc ipsum, quod verba eius suscipit & meditat ipse quoq; canescit, & senex meref appellari, monstratē sapientia cū dicit: **S**enectus venerabilis est, nō diuturna, neq; anno numero cōputata. **C**ani aut sunt sensus hois, & ætas senectutis, vita immaculata. **S**equitur. **L** Et oculi eius velut flāma ignis, & pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardēt. **N**imirum quod scripturus erat dices: **I**n principio erat verbū, & verbū erat apud deū, & deus erat verbū, hoc erat in principio apud deum, & subiungens, quod factū est in ipso vita erat, & vita erat lux hominū, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eū non comprehenderunt, erat lux vera quæ illuminat omnē hominem venientē in hunc mundū, quod, in quā, scripturus erat taliter, hoc illi in ista imagine præfulgida demonstratū est. **N**am sicut illud principium siue quod erat in principio verbū, per istud significat caput candidū, sic per istos oculos significat illa vita lux hominū, quæ illuminat omnē hominē venientem in hunc mundū. **E**rgo oculi eius velut flāma ignis, id est, aspiratio eius illuminās omnē hominē, & lucens in tenebris. **P**roinde recte dictum est, vt flāma ignis, quæ videlicet deus noster ignis est, & respēctus eius nobis flāma est, flāma illuminās, vt nō simus noctis & tenebræ, sed simus filij lucis, & filij dei. **P**ropter hmoi oculos, & in euāgelio lucernā se (vt supra meminimus) insinuat

Psal. 98

Roma. 6

Canti. 9

Danic. 9

Iohan. 1
Qualis est
Christus

Psal. 11
Psal. 18

Psal. 50
Esaie. 16

Sap. 4

Iohan. 16

Deute. 4
1. I. hell. 9
Math. 5

Lucæ. 11.
Math. 5
Canti. 1.

Iohan. 1.

Lucæ. vi.

Lucæ. 24
Itē vox 24
quas mul
tas. i. pro
phetarum
multorum
Psal. 107.

Malach. 2
Danie. 12

Mysterium
numeri 12
proph.

Iohan. 21.

Deute. 32.

Math. 29
1. Cor. 15.

Math. 27.

esse ponendā super candelabrū, & hic in medio conspicitur candelabrorū aut eoꝝ. ¶ Profecto quā luce ista siue oculis istis si q fuerint illuminati, vt alijs quoꝝ verbo & exēplo ipsi lucere possint, quodāmodo dicunt lux & oculi, iuxta illud: V os estis lux mūdi. Et sponzā dicitur in Cantico Canticoꝝ: Oculi tui columbæ, id est, prouisoꝝ tui simplices sunt. Differt tamen, quā videlicet oculi illi nō, vt isti, illuminatē sunt, sed illuminati, non lux illuminans, sed illuminata lux. Proinde de vno ex clarissimis illoꝝ dictū est loco memorato: Nō erat ille lux, sed vt testimoniu perhiberet de lumine. ¶ Item qd scripturus erat, dicens: & verbū caro factū est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriā eius, gloriā quasi vni- geniti a patre: hoc ipm ista significari videt imagine, cū dicit, & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardētī. Sicut em̄ per caput candidum vel canū recte intelligimus antiquū, qd in principio erat verbū, sic per pedes quō pars finis est corporis, recte intelli- gimus nihilominus illud, quod idē verbū caro factum, quod deus homo factus, in fine se- culoz, & homo permanet vltra oēs fines seculoz. Isti pedes, ista eius humanitas similis au- richalco recte dicitur, quā videlicet sicut aurichalco multis igniū impendijs ex are perdu- citur ad colorē auri, ita & illa humanitas p multas tribulationes passionis & mortis perdu- cta est ad gloriā diuinitatis, quā p aurū solet intelligi, vt sit iā & ipsa immortalis, incor- ruptibilis, impassibilis. Vnde & signāter dictū est, sicut in camino ardētī, per qd recte in- telligitur molestia passionis quā oportuerat eandē humanitatē consurgari, quē admodū dicit: Nōne sic oportuit pati Christū, & resurgere a mortuis, & ita intrare in gloriā suā? L Er vox eius tanq̄ vox aquarū multarū. ¶ Aquaꝝ nomine, diuinæ scripturæ solent intelli- gi: qd nimis scripturis approbare ex abundantia est. Constat autē quia ille filius hominis caput tā candidū, pedes habēs huiusmodi similes aurichalco, quicquid in passionibus sine tentationibus suis loquebat, vel nunc vsq; loquit, sanctarū cōsonat scripturæ, & consentit vocibus ac sensibus, imo & vita & mors eius, resurrectio quoꝝ & ascētio eius, sic & sic id- circo processit, vt scripturæ implerentur. Igitur vox eius tanquā vox aquarū multarū, id est, doctrina vel omne opus eius, veritas & adimpletio est scripturæ, quæ multæ sunt scilicet legis, prophetarū atq; psalmoz. Quoniā necesse est, inquit, impleri oia, quæ scri- ptæ sunt in lege & prophetis & psalmis de me. ¶ Alter, Vox eius tanq̄ vox aquarū multa- rū, id est, tanq̄ vox populorū multoz, iuxta illud qd in persona eius dicit Psalmista: Consi- tor tibi in populis, & psalmū dicā tibi in gentibus. Deniq; vocē eius verba scripturæ, quæ soferunt in persona eius, hodie multi populi cōcinunt, q videlicet populi signifi- ca ri solent nomine aquarū. L Et habebat in dextra sua stellas septē. ¶ Septem stellas, vt infra scriptū est, angeli sunt septē ecclesiarū, id est, omnes præfules omnium ecclesiarū. Angeli autē, id est, nunciū, nūq; idcirco dicuntur, quia subditis adnūnciant ea quæ loquitur deus iuxta illud: Labia sacerdotis custodiunt scientiā, & legē requirunt ex ore eius, quia ange- lus dñi exercitū est. Quia taliter angeli sunt, id est, q legē dñi annūnciant, idcirco & ve- raciter stellas dicunt & sunt, iuxta illud in Daniele: Qui autē docti fuerint, subgebut quasi splendor firmamētū, & qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellas in perpetuas æterni- tates. ¶ Omnes ergo q eius modi sunt, hoc numero, scilicet septenario, recte cōsignari il- lud qd pulcherrime astruit, qd cū esset in dextera sua, id est, in magna felicitate sua, quip- pe q resurrexerit a mortuis, non plures neq; pauciores ac discipulis q septē sui participes habuit cōiuū, sicut scriptū est: Erant simul Petrus & Thomas & dicitur Didymus, & Na- thanael q erat a Chana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo. Isti septem missum in dexterā nauigij rete, plenū magnis piscibus ad terrā perduxerunt, & cum dño epulati sunt, & taliter omnes eos designant, qui in vniuersali resurrectiōe p̄sentabūt ele- ctos vniuersos, quos suis adquisierunt studijs siue laboribus, & cū Christo se debunt ad de- xterā eius in cœlestibus. Tunc fiet id quod continuo in p̄senti loco significatur dicendo, L Er de ore eius gladius vtrāq; parte acutus exibat. ¶ Gladius quippe hoc loco vltimū si- gnificat iudiciū, quemadmodū & in cantico Deuteronomij deus dicit: Si acuro vt sul- gur gladiū meū. Nam exponens quod diceret gladiū meū, continuo subiunxit, & arripue- rit iudiciū manus meæ. Iste iudicij gladius vtrāq; parte acutus tunc de ore eius exibat, & vtrāq; partē, dexterā scilicet & sinistrā, pro meritis efficaciter discernet & djudicabit. Exitus gladij ad dexterā, hic erit: Venite bñdicti patris mei. Hoc nāq; dicto, gladius eius ita carnes deuorabit, vt iam nō sit caro & sanguis, sed sint oēs omnino de carnis & sangui- nis corruptione expoliati, miroq; modo permanētē natura, in alterā gloriā permutati. Exitus eiusdē gladij ad sinistrā hic erit: Discedite a me maledicti in ignē æternū, qui p- paratus est diabolo & angelis eius. Vtrinq; sic erit efficax ille gladius iudicij, vt eant hi in supplicij æternū, iusti autē in vitā æternā, & sic diuisi ab alterutris, nō possunt vltra coniu- gi aut permisceri sicut in p̄senti ecclesia permixti nunc sunt boni & mali. Extunc in cla- ritate sua videbitur ab illis beatis quos in dextera sua deinceps habebit, videbitur facie ad faciem

faciem deus deoꝝ illa visione, quam pollicebatur diligentibus se dilectionis suæ fore præ- mium. Qui autē, inquit, diligit me, diligitur a patre meo, & ego diligam eū, & manifesta bo ei meipsum. Sequitur ergo, L Et facies eius sicut sol lucet in virtute sua. ¶ Facies eius p- sentia eius, lucebit sicut sol, quā vere est sol, & lucebit in virtute sua, id est, in maiestate & di- uinitate sua, cōplebiturq; illud Esaiæ vaticiniū: Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septemplex sicut lux septem dieꝝ, in die qua alligauerit dñs vulnus populi sui, & percussurā plagæ eius sanauerit. Quæ nā est luna quæ tunc lucebit sicut sol absq; varieta- tibus cremētū & detrimētū, quibus nunc variatur in isto seculo nisi ecclesia tūc erit simi- lis soli suo, deo suo? Scimus, inquit idē Iohānes, quia cū apparuerit, similes ei erimus, q- niam videbimus eū sicuti est. Ipsa autem lux solis quanta erit? Sicut lux septem dieꝝ, in- quit, Quod est dicens: Quantæ claritatis erat deus verbū cū sex diebus fierēt omnia, & se- ptimo die complerent omnia per ipsum, tantæ claritatis in carne sua tunc erit apud deū patrē suū. Hoc etenim & ipse orās dicebat: Et nūc clarifica me tu pater apud te meipsum claritate quā habui priusquam mundus esset apud te. Quid em̄ est dies illa de qua dicebat ille propheta: In die qua alligauerit dñs vulnus populi sui, & percussurā plagæ eius sanauerit, nisi illa visio faciei solis huius, quæ sanitas erit generis humani, & perfectā sanitas pla- gæ eius, quā oēs in Adā fuimus plagati, & vulneris quo in illo fuimus vulnerati, videlicet mortis duplicis animæ & corporis? Sequitur, L Et cū vidissem eū, cecidi ad pedes eius tan- quā mortuus, & posuit super me dextrā suam dicens: Noli timere. ¶ Quia ille quem vide- bat, sicut sol lucet in virtute sua, idcirco mortalis homo stare vel subsistere nō potuit in in- firmitate sua. Sic & quondā cū in monte transfiguratus fuisset ante eos, videlicet Petrū & Iacobū, & hunc ipsum fratrem eius Iohānem, ceciderunt in faciem suā & timuerunt val- de. Et quē admodū * istic dictū est, & posuit dexteram suā super me dicēs, noli timere, ita & illic: Et accessit Iesus & tetigit eos, dixitq; illis: Surgite & nolite timere. ¶ Nisi dextra sua hic & illic tetigisset hunc vel illos, sustinere non poterant lucē vel virtutē, in qua luce- bat ille talis sol. Ergo & vniuersos, q illū visuri sunt in illo cœlesti regno suo, vt videre & videndo subsistere valeant, constitui oportebit ad dexterā, iuxta veritatē euangelicā, qua dicit, & statuet oues a dextris suis, hæc oēs autē a sinistris. Quod em̄ est ad dexteram super istū timentem & præ timore cadentē poni, vt surgere & non timere possit, hoc erit tunc omnes oues a dextris constitui, vt claritatē illum videre, & non cū sinistris hæc oēs de luce possit, sicut fluit cæra a facie ignis. L Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & sui mor- tuus, & ecce sum viuus in secula seculoz, & habeo clauēs mortis & inferni. ¶ Prioz sequē- res autoritatē diximus supra, quā angelus visus est huic Iohanni in figura Christi, propter illud quod in exordio dictū est, & significauit mittens per angelum suū sermō suo Iohan- ni. Sed quæri nunc potest, cur is qui apparuit, Christū se tanta tamq̄ manifesta professus est descriptione: Ego sum, inquit, primus & nouissimus, & viuus, & c. Huc accedit, quod ante pedes huius cadens, tanq̄ mortuus, non est prohibitus cadere, vel correptus quod ceciderit ante pedes eius. Circa finē vero libri hic ipse dicit: Ego Iohānes qui audiui & vi- di hæc, postquā audissem & vidissem, cecidi vt adorarē ante pedes angeli, qui hæc mihi ostendebat, & dicit mihi: Vt de ne feceris, conseruus tuus sum, & fratru tuoz prophetarū, & eoꝝ qui seruāt verba libri huius, deū adora. Palām ergo datur intelligi, quia alius fuit qui Iohānis ductor extitit, & hæc ille ostendit, atq; alius q ostēsus siue viuus est ei tanta cla- ritate, vt subsistere non posset ad videndā claritatem eius qui apparuit. Et ille quidem qui ostendebat manifeste angelus, hic autē qui ostēsus est, filius hominis dicitur. Proinde illū quidē, cuius audiuit vocē, in hoc loco tanquam tubæ dicentis, quod vides scribe, concede- re oportet fuisse angelū qui hæc ostendebat, de quo & illud dictū sit, & significauit mit- tens per angelum suū, eum autē qui visus est, intelligi licet illum fuisse, quem se esse pro- fessus est, scilicet primū & nouissimū, id est, Christum dei filium. ¶ Nec vero nouum, vel credi indignū est, quod Iesum Christum post ascensionem suam homo viderit, cū Paul- us apostolus dicat: qui illum antequā ascenderet in cœlū non cognorant. Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne dominū Iesum Christū vidi? Viderat enim illum in via cum iret Damascū, & quā tunc visione illa indignus, vt pote inimicus & persecutor erat, nō so- lum cecidit in terrā, sed & cum surrexisset, apertis oculis nihil videbat, Iesum namq; illum vidisse confirmat is qui ad eū missus est, Ananias. Saule frater, inquit, dñs misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas. ¶ Aliās autē & iste filius hominis angelus dicitur, & est angelus magni consilij, angelus in qua est nomē dei. Nā in Exodo ad Moysen siue ad populi sui deus dicit: Ecce ego mittam angelum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locū quē parauit. Obserua eum & audi vocem eius, nec contemnuum pu- tes, qui non dimittet q peccaueris, & est nomen meū in illo. ¶ Angeli huius hæc propria est differētia, quæ illic posita est, dicente deo, & est nomen meū in illo. Nō dixit, & est nō

Iohan. 14

Esa. 30

decremētū,
I. Iohan. 3

Iohan. 17
Esaia. 30

Math. 17.
hic

Math. 29

Psal. 67

Prolixā q̄
stio de ang
gelo Iohā
nis.

Infra. 22

1. Cor. 9
Acto. 4

Exo. 23

Hiere. 14.

men meū super illū, quod recte dici queat de quolibet infimo electōz, quoz omnium illa est prophetica vox: Tu autem in nobis es dñe, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos, sed est, inquit, nomē meū in illo, id est, pro naturali diuinitate eodem quo ego censetur nomine. Dicitur em̄, & est, & que ut ego, deus, dñs, omnipotēs, inuisibilis, increatus, immensus, & ternus, & quicquid de deo substantialiter prædicatur, ut hoc solū de nomine interfit, quod ego ad illū relatiue pater, ille ad me relatiue dicitur filius, cū eiusdem dignitatis significatione. Et propheta Malachias dicit: Et statim veniet ad templū suū dominator quē vos queritis, & angelus testamenti, quē vos vultis. Stephanus quoq; proto-martyr in Actibus apostolorū dicit: Hic est qui fuit in ecclesia, in solitudine cū angelo qui loquebatur ei. Amplius autē, Et expletis, inquit, annis quadraginta apparuit ei in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. Igitur si hunc filiū hominis, qui Iohanni visus est, placet angelū dici vel esse, dictū supra vbi scriptum est, & significauit mittens per angelum suū, profecto o sicut illi vbi loquitur Stephanus, oportet non quemlibet angelū intelligi, sed eū qui veraciter dicere poterit: Ego sum q̄ sum: Ego sum deus Abraham, deus Isaac & Iacob. Hoc nomen mihi est in æternū. Sed & in isto loco non quemlibet angelum, sed eū intelligi necesse est, q̄ veraciter dicat: Ego sum primus & nouissimus, & viuus & fui mortuus, & ecce sum viuus in secula seculoz. Primus videlicet, q̄a eram in principio verbū, deus apud deū, per quē omnia facta sunt, quod indicat hoc meū caput præ antiquitate tam candidū: & nouissimus, per quē omnia restaurata sunt, sicut indicant vel significant isti pedes mei aurichalco similes, vtpote nuper educti de camino ardētī, de camino tribulationis vel passionis, in qua ita nouissimus, & hominibus visus fui cōtempribilis, q̄ modo cōtemnitur vermis & nō homo, dicente q̄q; propheta alio: Et nos desiderauimus eum despectū & nouissimū viroz, virum dolorū, & scientem infirmitatē. Et fui mortuus, videlicet etiā in sepulchro repositus, tribus diebus & tribus noctibus, & ecce sum viuus in secula seculorū. Resurrexi em̄ & adhuc cum deo patre meo sum, verumq; est quod de me dicit Apostolus, iā non moritur, mors illi vltra non dominabit. Et habeo clausas mortis & inferni, id est, potestātē dimittere peccata. Peccata namq; dimittēdo, mortē in me credētibus claudō, infernū obstruo. Siue mortis & inferni, id est, duplicis mortis, videlicet animæ & corporis. Mortis nāq; nomine, quod visatū est, dissolutio corporis, inferni autē, mors animæ, quæ æterna est, recte significat. Vtriusq; mortis clausas, id est, potestātē ipse habet, quædam odū & Anna prophetissa in cantico suo dicit: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. L. Scribe ergo q̄ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. D. Dicitio vel verbū modi imperatiui, quo dicit, scribe, largitio est munere & gratiæ, tanq̄ si diceret: Scribendi facultatē atq; autoritatē accipe. ¶ Vnde vere beatus & honorāndus iste beatus Iohānes, q̄ sic inter duodecim apostolos creuit & auctus est, quomodo inter duodecim patriarchas ille vere secundū nomen filii sui accrescens beatus Ioseph, quomodo em̄ ille duplicia accepit, dicente patre, dabo tibi partem vnā extra fratres tuos, Sichimam significās, siue Sichem, quæ in euāgelio dicitur Sichar, sic iste dilectus discipulus extra fratres suos apostolos cæteros, dono diligentis dñi Iesu partē vnā egregiam accepit, non solū vt qui erat apostolus, Euangelista quoq; fieret, tamq; diuinū euāgelium scriberet, verum etiam tantā tamq; mirabilem reuelationē scripturæ traderet. ¶ Scribe ergo, inquit, quæ vidisti, cū cæteris videlicet apostolis me secutus, vel etiam quæ quod nūc vidisti solus, vt tale sit euāgelium tuū, quale scribi oportere significat istud meum quod nūc vidisti schema vel habitus, & quæ sunt nunc in septē ecclesijs Asiæ corrigenda siue laudāda, & quæ oportet fieri post hæc, scilicet varios ecclesiæ labores. L. Sacramentū septem stellarū, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea, septem stellæ, angeli sunt septem ecclesiāz. ¶ Cum trinam scribendorū distinctionem fecerit dicēdo, quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc, mediā tantū nunc aperit, id est, ea quæ sunt, & quasi ingressuro intelligentiæ ianuā pandit, vt tangendi cōscientias eoz, qui tūc erant vel præerant ecclesijs, autoritas homini non desit. Nam poterat quidē eodē modo dicere filius hominis, siue sacramentū filij hominis sic vestiti, sic p̄cincti, tale caput talisq; oculos habētis, hoc vel tale est, sed nō adeo res exigebat, nō tanta negocij necessitas vrgebat. ¶ Qui em̄ tantūmodo docet quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides, non tanto p̄sidio diuinæ autoritatis seu voluntatis opus habet, quāto is qui corripit & percutit mores, q̄ de occultis hominū cōscientijs, seu vita maxime priuata tractat vel disputat, & legēdas conscriptiones. Illic namq; suffragitibus scripturaz testimonijs etiā ignauus vitæ suæ moderator ad fidē sponte cōsentit, hic deficientibus occultæ cōscientiæ arbitris, etiā strenuus fidei decertator indignat de propriæ vitæ statu reprehendi, cum de foris facere videatur totū quod facere debet ecclesiasticus vir, vt exēplī gratia, videbatur ille angelus ecclesiæ Sardis, cui scribere iubet sic: Scio opera tua, quia nomē habes q̄ vi-

Malach. 3. A. 7.

Exodi. 3.

Psal. 21. Ela. 1.

Roma. 6.

Regū. 2.

Prærogatiua Iohānis supra alios r̄ apostolorū dona.

Autoritas præsulū.

uas, &

uas, & mortuus es. Opportune ergo eorum quæ tunc erant vel fiebant in ecclesijs intellectum signanter aperit, & per singula videntem deducens, hæc (inquit) angelo illi, & hæc scribe angelo illi. Et vide quā sapienter iuxta morem prudentis, & bene compositi oratoris, beneuolentiam eorum capiet, quibus loquitur vel scribit, vt patientes sint ad audienda scripta, quamuis possint molesta videri. Sacramentum (inquit) subauditur scribe, septē stellarum, id est, quid significent septem stellæ, quas vidisti in dextera mea. Ac deinceps L. Septem stellæ angeli sunt septem ecclesiarum, & candelabra septem, septem ecclesiæ sunt. ¶ Ecclesiarum præfules quamuis aliqui pro vita propria reprehensibiles sint, & angelos & stellas appellare maluit, & ecclesias oēs, quamuis in aliquibus multa sint obscura, candelabrorum aureorum pulchris nominibus, siue significatiuis imaginibus honestauit. Et recte, quia videlicet sacerdotes siue præfules, quāuis interdum pro suis actibus sint obscuro pro officio tamen lucent, recitando verbum dei, & celebrando celestia sacramenta Christi, atque ita quasi quædam stellæ in signa sunt & tempora. Verbi gratia, cum dicunt illud Apostoli: Nox præcessit, dies autem appropinquet. Idcirco de huiusmodi stellis mystica scriptura dicit: Quis fecit Arcturum & Hyadas & Orionā? Item: Nunquid contingere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi dissipare poteris? Et his familia. Itidem ecclesias ipsas candelabra esse, aurea recte dixit, videlicet pro parte illorum qui Christum lumen suum glorificant, tam confessione vocis, quā obsequio boni operis, secundum præceptum ipsius dicentis: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

Infra. 2

Gene. 1

Roma. 13

Job. 9

Ibid. 38

Matth. 8

¶ Primi Libri Finis.

PROLOGVS IN LIBRVM Secundum.

NIMA, CUI DESIDERANTI LATENTEM in scripturis dulcedinem haurire concessum est, gratulatur in Canticis Canticorum, cum dicit, introduxit me rex in cellaria sua. Itē: Introduxit me rex in cellam vinariorum. Nostra autē adolefcntula fides, ecce foris stans, & intus quasi per exiguas clausulas cellarij rimulas prospiciens, suam crescente desiderio anhelat inopiam, auscultando quid vel quomodo illi, quæ eiusmodi est, quæ iam introducta est, gratuletur, & dicat, sicut in præsentī scripturā habemus, ille idem rex sanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Ecce (inquit) dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere. Quod est dicere: Ecce in cellaria mea, siue in cellam meam vinariam introduxi te in aperto ostio intelligentiæ, & diuitias deintus haurias sapientiæ & scientiæ, quas me tibi tribuente nullus possit auferre. ¶ Quam ob causam? Quale propter meritum? Quia modicam (inquit) habes virtutem id est, egregiam tenes humilitatem, non in tua, sed in mea virtute habens fiduciam. Is autē cui hæc loquitur, angelus est Philadelphiæ, quod interpretatur dilectionis fraternæ. Igitur donec foris stantibus rex ille aperiat sua clauī, modica virtus habenda, id est, humilitas tenenda est, vt per fraternam dilectionem illud parum quod iam de illa dulcedine gustauimus, si quid est quod gustare vel inuenire meruimus, libenter expendamus, spem habentes in ipso qui & alibi loquitur: Qui querit, inuenit, & pulsanti aperietur. ¶ Hanc animæ meæ spem tu archipræsul Friderice vir illustrissime maxime roboras, qui opusculis meis non vt cunq; beneuolus esse, verum etiam præ magnitudine beneuolentiæ arridere potuisti, velut qui interesses, meq; tecum interesse putares illo magno atque festiuo conuiuio, quod Abraham pater sui risus, pater (inquam) pueri sui Isaac, quod interpretatur risus, fecit in die ablationis eius. Illud namque conuiuium eorum est, qui scripturas legentes non efficiuntur pueri sensibus, sed malitia quidem paruuli, sensibus autem perfecti sunt, vt non opus eis sit lacte, sed solido cibo qui perfectorum est. Ibi iam initium est risus & iucunditatis, risus æterni quem in mysterio præfagiens mater Sara, risum (inquit) mihi fecit deus, quicumque audierit conridebit mihi. Talibus nimirum maxime hic liber Apocalypsis apponendus est, quia videlicet nō lac paruulorum, sed solidus perfectorum cibus est. Omnia quæ continentur in eo mysteria, sunt fortia vt vinum, & vinum vtique (vt ait sponsa in Canticis, de huiusmodi) suauissimum & optimum, dignum delicto meo ad potandum, labijsq; ac dentibus eius ad ruminandum. Quæramus ergo, sicut cepimus vt inueniamus, pulsemus perseueranter, vt aperiat nobis.

Anima inducta in cellam vinariam

Infra. 3

Matth. 7. Luca. 11.

Gene. 21.

1. Cos. 14.

Hebr. 5.

Gene. 21.

Cantic. 9. Luca. 11.

B ¶ Ruper.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHAN
nis Apostoli Commentariorum, Liber. II.

Euangelium
Iohannis cō-
tra Cherin-
thū & alios
antichros

Race denti clarissimæ visionis capitulo Iohannes euangelij sui qđ scripturus erat, mirabile vidit præfagium, videlicet filij hominis podere vestiti, & zona aurea præcincti, caput candidum, quo si gnificabatur verbum antiquum quod erat in principio apud deū videlicet contra Cherinthum aliosq; antichristos, q negare inci- piebant ante Mariā fuisse Christum, dictumq; est illi postq; hæc & cætera vidit: Scribe ergo quæ vidisti, Deinde expressum est illi sacramentum septem stellarum, septemq; candelabrorū, quod vcy septem stelle, angeli septem ecclesiarum, & candelabra septē, se- ptē ecclesiarū sint. Et cōtinuo sequit: Et angelo Ephesi ecclesie scri-

CAP. II.

ber: Hæc dicit q tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorū. Hic iam septem spūs dei loqui incipiunt, q in cōspectu throni dei sunt. Nam qui dicit ipse quidem est filius hominis, qui ambulat in medio septem candelabrorū aureorū, qui fuit mortuus & uiuit, qui habet rompheam ex viraq; parte acutam, qui habet oculos tanq; flammā ignis, q habet clauem dāuid, q est prin- cipium creaturæ dei. Sed perpende, q a per singula septem locutionum suarū capitula cla- mat sic: Qui habet aures audiat, qđ spūs dicat ecclesiis. Septem ergo loquunt spūs dei, lo- quente hic vno filio hominis, siue filio dei, loquuntur (inquam) de illo habitaculo suo, in quo tota plenitudo ine corporaliter habitantes sunt in cōspectu throni dei, i. in exemplū ecclesiarū dei, q a videlicet iste filius hominis præpositus est ad imitandū ecclesiarū dei habēs in se septem spūs dei. Loquitur hic ecclesiis primo loco spūs timoris, secundo spūs pie- tatis, tertio spūs scientiæ, quarto spūs fortitudinis, quinto spūs consilij, sexto spūs intelle- ctus, septimo spūs sapiæ. Ecclesia nanq; dum Christum imitatur, à timore incipit, & ascen- dendo ad sapiam peruenit, sicut scriptum est: Initium sapiæ timor domini. Porro, vbi ad eandem ecclesiam instruendam filius dei descendit, primus est spūs sapiæ, vltimus est spūs timoris, cum propheta dicit: Et requiescet super eum spūs domini, spūs sapiæ & in- tellectus, spūs consilij & fortitudinis, spūs scientiæ & pietatis, & replebit eum spūs timoris domini. Igitur eodem spū præeunte, q habet aurem audiendi audiat, qđ istorum spiritu- um quicque dicat ecclesiis, iuxta proprietatem suæ dignitatis, & primo qđ dicat spūs ti- moris domini. Angelo (inqt) Ephesi ecclesiarū scribe &c. Quod q hæc dicit ecclesiis, spūs fit timoris, ex eo manifestus claret, quod ait: Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de lo- co suo, nisi pœnitentiā egeris. Eorum statum, quibus hæc dici conueniat, inuuit nomen Ephesi, siue interpretatio nominis. Ephesus nanque lapsus magnus, siue voluntas mea in ea, interpretatur. Magnus quippe lapsus est, charitatem primam reliquisse, & ab ea exci- disse, voluntas autem dei est, vt qui sic excidit vel lapsus est, pœnitentiā agat. Eiusmo- di & angelus, id est, sacerdos ecclesiarū Ephesi tunc erat, & multi hodieq; sunt sacerdotes, siue sub sacerdotibus viuentes in ecclesia, quos omnes in hoc vno angelo spūs timoris par- tim exterrendo increpat, partim refouendo laudat. Incipit autem sic: Hæc dicit q tenet septem stellas in dextera sua. Septem stelle angeli sunt septem ecclesiarum, vt præ- dictum est. Iam isto dicto stellas eiusmodi salubris timor confringit, q a videlicet sic stel- læ istæ in celo sunt, vt eas teneri oporteat ne cadant in terram. Nam de celo stellæ plu- rimæ ceciderunt, & de stellis facti sunt principes tenebrarum. Dicendo itaque, q tenet sep- tem stellas in dextera sua, simul terribiliter innuit, vt qui se existimat stare, videat ne ca- dare. Non enim stat sua virtute, sed dextera domini continēte. Hoc idcirco maxime cauē- dum est, quia is ipse qui tenet stellas easdem, vigilanter attendit, ne forte pro ipsa claritate veniat alicui pes sperbit. Vnde & subditur: Qui ambulat in medio septem candelabro- rum aureorū. Nam idem est, ac si dicat: Qui in medio vestri digrediens, corda singulo- rum, & renes inuestigat. Etenim (vt prædictum est) candelabra septem, septem ecclesiarū sunt. Cum ergo in medio candelabrorum huiusmodi ambulat, lumen singuloꝝ intuetur quantum luceat, ne forte sine oleo charitatis, sine operibus dilectionis fumiget fides mor- tuorū. Nam vbi tale qđ inuenerit, dicit: Scio opera tua, & laborē, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, tēstasti eos q se dicūt apostolos esse & nō sunt, & inuenisti eos mēdaces, & patientiam habes, & sustinuisti propter nomē ueum, & nō defecisti. Pla- ne hæc

Coloss. 2

Psal. 100.
Prouer. 1
Eia. 11

Infra. 6
Eia. 14
Roma. 11
Psal. 37

Hierem. 17

ne hæc opera quidem sunt, laborare in regula fidei catholicæ, & laboris huius patientiam habere, etiā disputando cōtra dogmata puerfa, quosq; fabricatores mali, tam multi, tamq; loquaces sunt, vt non possis eos sustinere: qualis tunc erat Marcion & Cherintus, multiq; alij hæretici. Bona (inquā) opera sunt qdem, tētare illos doctores mēdaces, falsosq; aposto- los cōvincere, sed non in hoc est pfectio, quantamcūq; patientiam habes sustinēdo istos & non deficiendo, absq; primo charitatis ornamento. Nam & Apostolus dicit: Et si ha- buero oēm fidem, ita vt montes transferam, & si tradidero corpus meū, ita vt ardeam, cha- ritatē aut non habeam, nihil mihi prodest. Et Apostolus Iacobus ait: Vis autē scire d ho- mo inanis, qm fides sine operibus otiosa est? Otiosa nanq; est fides quantumcumq; operari videat, nisi p dilectionē operet. Ait ergo: Sed habeo aduersus te, qđ charitatē tuam pri- mam reliquisti. Ac si dicat: Illud qdem pro te est, & pro te agit quod sic oparis, sed hoc aduersum te est, qđ in hoc opere tuo charitatē primam reliquisti. Prima nanq; i. prin- cipale bonum, charitas est, quæ & excellentior via est iuxta Apostolum: Hoc solum pene & vnicum signum est pfectionis, & testimoniū veræ virtutis, quemadmodū alibi dicit: In hoc cognoscent omes, q a mei estis discipuli, si dilectionē habueritis adiuicē. Hoc signo cognitus est Stephanus prothomartyr, quando in labore & patientia sua cum nō posset sustinere malos, quos inuenerat & cōuicerat mēdaces, ita patientiā habuit, ita sustinuit pro- pter nomē dñi, vt moriens etiā pro ipsis oraret, & diceret: Dñe, ne statuas illis hoc pctm, quia nesciunt qđ faciunt. Memor esto itaq; vnde excideris, & age pœnitiam, & prima opera fac: Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitiam egeris. Sicut multa sacræ scripturæ testimonia, sic & locus iste docet nos nō debere præ- cipitare sniam super ecclesiarum angelos, i. episcopos, & super quoscūq; gradus ecclesia- sticos, Non em̄ dixit, q a charitatem tuam primam reliquisti, idcirco venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, sed grande interuallum voci suæ, magnumq; frenum posuit currenti suæ, dicendo, memor esto igitur vnde excideris, & age pœnitiam, & prima opera fac. Tunc demū ita subiungit, Sin autē, i. si super illud quod habeo iam aduersus te, super illud quod charitatem tuam primam reliquisti, contemptum quosq; appoueris, venio tibi &c. Ordo iste iudicij dei late splendet in scripturis, sed exempli grā, duo tantū præponantur hoies, Saul videlicet & Dauid: Filius vnus anni erat Saul cum regnare ce- pisset, duobus autē annis regnavit sup Israël: Quod est dicere: Humilis sicut puer vnus anni, & paruulus in oculis suis erat, quando rex factus est, & duobus annis eadē humilitate regnavit super illud. Vnde loquente dño in se, ait Samuel: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? Ab hac humilitate excidit, qđ cōtra legē ho- locaustū obtulit, cū non esset sacerdos de stirpe Aaron, sed homo de tribu Beniamin. Itē, quia ab humilitate exciderat, peperit Agag regi Amalech, & optimis gregibus ouū con- tra pceptum dñi. Iterumq; inq; scripturæ: Offerat holocaustū dño de initijs p dā: quæ attulerat ex Amalech, Redargutus sup eo qđ humilitatē primā reliquisset, nō fuit mem- vnde excidisset, neq; pœnitiam egit, q ppe q holocaustū rursus offerēdo pctm auxit, præ- sumptionē iteravit. Dixit qdem, peccauit, tanq; memor esset vnde exciderit, sed non humi- liter dixit aut sensit. Addidit em̄: Sed nūc honora me corā senibus populi mei, & coram Israël, & reuertere mecū. Honorē ergo vel gloriā nō dei, sed suā, ista cōfessio mercari vo- luit, dicēdo, peccauit. Iuste ergo solū eius de loco suo moueri debuit, q a pœnitiam nō egit. Dauid autē & ipse paruulus erat, de quo & pater Isai dixit ad Samuel: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oves. Cumq; iā regnaret, nihilominus & humilis erat. Nā de humilitate eius scriptū est: Cumq; intrasset arca dñi in ciuitatē Dauid, Michol filia Saul prospiciēs p fenestrā, vidit regē Dauid subhiliētē atq; saltantē corā dño & despexit eū in corde suo. At ille: Vniū dñs (inqt) q a ludā & visor suū plus q factus sum, & ero humilis in oculis meis. Ab hac humilitate tūc excidit, qđ verbū dñi contēpsit, peccādo in vxorē Vriæ quā tulit. Vnde & p prophetā dixit eis: Quare ergo contēpsisti verbū dñi, vt faceres malū in conse- ctu meo? Et subinde: Quā ob rē nō recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternū, eo qđ despexeris me. At ille statim memor fuit, vnde excidisset, & qđ charitatē primā reliquisset, & dixit: Peccaui dño. Itē in Psalmos: Quā iniquitatē meā ego cognosco, & pctm meū cōtra me est semp; Tibi soli peccaui, & malū corā te feci. Ergo nō huius venit dñs sicut venerat Sauli, vt moueret solū siue candelabrum eius de loco suo. Nam & regnū eius stetit, & pro- phetia grā cum docēdi authoritate pmanit. Ea nāq; recuperata, docebo (inqt) iniquos vias tuas. Igit vbi cuiuslibet ecclesiarū angelus, i. sacerdos, charitatē suam primam relinquit recte non statim iuris est ecclesiastici mouere candelabrum eius de loco suo, i. auferre sa- cerdotium vel ecclesiam eius, sed dicitur ei: Memor esto vnde excideris, & age pœnitiam, & prima opera fac. Si audierit corripientē, ille q corripuit lucratu est fratrē suum. Quod si neq; adhibito alio, neq; publico conuentus ecclesiarū testimonio correxerit, imo audire

Fides sine
charitate nō
habet prodest.

2. Cor. 13

Iaco. 2

2. Cor. 13
Iohan. 3

Acto. 7.

1. Reg. 13

1. Reg. 13

1. Reg. 16
2. Reg. 6

2. Reg. 12

Plal. 50

Matth. 23

contem